

Profesiogram sociálního pedagoga v základní škole

Zoja Petříková

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Zoja Petříková

Osobní číslo: H13191

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Forma studia: kombinovaná

Téma práce: Profesiogram sociálního pedagoga v základní škole

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti profesiografie, sociální pedagogiky a základního vzdělávání.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

KOHOUTEK, Rudolf a Jaroslav ŠTĚPANÍK. Psychologie práce a řízení. Brno: CERM, 2000. ISBN 80-214-1552-5.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

KRAUS Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

VRONSKÝ, Jiří. Profesiografie a její praktické využití při řízení lidských zdrojů v organizaci. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-747-6.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jana Martincová**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **6. ledna 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2016**

Ve Zlíně dne 6. ledna 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 21.4.2016

☺

.....
Deliboná Kája

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá problematikou uplatnění sociálního pedagoga v základních školách. Teoretická část seznamuje s profesiografií, metodou určenou k analýze pracovních činností, jejím praktickým využitím a obsahem profesiogramu. Následující kapitola je zaměřena na objasnění pojmu sociální pedagog, jeho pracovních činností a na požadavky, které jsou pro výkon této profese kladeny. Třetí kapitola je věnována oblasti základního vzdělávání v České republice. Praktická část práce seznamuje s výsledky kvantitativního výzkumu realizovaného dotazníkovým šetřením. Cílem bakalářské práce je vytvoření profesiogramu sociálního pedagoga působícího v základní škole.

Klíčová slova: kompetence, profesiografie, profesiogram, sociální pedagog, osobnost sociálního pedagoga, základní škola

ABSTRACT

Bachelor thesis deals with the role of social pedagogue at primary schools. The theoretical part explains professiography, a method designed to work analysis, its practical use and content of professiogram. The following chapter is focused on clarifying the concept of social educator, his work activities and the requirements that are for this profession imposed. The third chapter is devoted to primary education in the Czech Republic. The practical part presents the results of realized quantitative survey. The aim of the thesis is to create a social pedagogue professiogram operating at primary school.

Keywords: competence, professiography, professiogram, social educator, social educator personality, primary school

Mé poděkování patří Mgr. Janě Martinové za odborné vedení a cenné připomínky, které mi poskytla při psaní bakalářské práce.

Motto:

„... starajíc se o blaho jiných nacházíme svoje vlastní...“

Platón

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 METODA PROFESIOGRAFIE A JEJÍ VÝZNAM	13
1.1 PROFESIOGRAM	14
1.1.1 Metody sestavování profesiogramu.....	16
1.2 OSOBNOST PRACOVNÍKA Z HLEDISKA PROFESIOGRAFIE	17
2 SOCIÁLNÍ PEDAGOG	21
2.1 PRACOVNÍ ČINNOSTI SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA.....	22
2.2 POŽADAVKY PRO VÝKON ČINNOSTI SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA	23
2.2.1 Osobnostní kompetence	24
2.2.2 Profesní kompetence	24
2.2.3 Obecné dovednosti	26
3 SYSTÉM VZDĚLÁVÁNÍ V ČR	28
3.1 VZDĚLÁVÁNÍ V ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH.....	29
3.2 MOŽNOSTI UPLATNĚNÍ SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA V ZŠ.....	30
3.2.1 Sociální pedagog jako asistent pedagoga	30
3.2.2 Sociální pedagog jako vychovatel	32
3.2.3 Sociální pedagog jako pedagog volného času	33
3.3 PROSTOR A ZÁZEMÍ PRO ČINNOST SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA VE ŠKOLE	35
II PRAKTICKÁ ČÁST	37
4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU	38
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	38
4.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR	39
4.3 METODA SBĚRU DAT	39
4.4 METODA ANALÝZY DAT	40
5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	41
5.1 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ.....	41
6 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	55
6.1 DISKUSE A DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	58
6.1.1 Profesiogram sociálního pedagoga v ZŠ	60
ZÁVĚR	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	64
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	68
SEZNAM OBRÁZKŮ	69
SEZNAM TABULEK	70

SEZNAM PŘÍLOH.....	71

ÚVOD

Předkládaná bakalářská práce je zaměřena na problematiku tvorby profesioqramu sociálního pedagoga v základních školách. Vzhledem k faktu, že profese sociálního pedagoga je poměrně novou, pro mnohé nejasnou profesí, veřejnost mnohdy přesně neví, jaké může mít sociální pedagog uplatnění a jaký je jeho přínos pro společnost. Často je jeho funkce zaměňována s funkcí speciálního pedagoga nebo školního psychologa a v podvědomí široké veřejnosti jsou jeho činnosti ve škole spojovány s pracovními činnostmi vychovatele ve školní družině nebo asistenta pedagoga. Přestože se problematikou uplatnění sociálního pedagoga zabývá spousta autorů, u nás především Kohoutek, Kraus, Procházka nebo na Slovensku Bakošová, stále není přesně vymezena pracovní pozice a rovněž výčet pracovních činností sociálního pedagoga. A tak i samotní odborníci uvádějí velmi široké možnosti uplatnění sociálního pedagoga. Tato fakta vyvolávají snahu o vytvoření platného profesioqramu, který bude mít oporu v zákoně a sjednocení podmínek pro výkon profese sociálního pedagoga.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část je na základě studia dostupné odborné literatury zaměřena na vymezení klíčových pojmů souvisejících s daným tématem a tyto jsou podrobněji vysvětleny v jednotlivých kapitolách teoretické části práce.

První kapitola je zaměřena na profesiografii, metodu, která se zabývá rozborem jednotlivých profesí a je v současné době stále více využívána personálním managementem organizací. Na personální pracovníky jsou tak kladeny požadavky na schopnost analyzovat pracovní pozice, shromažďovat potřebné informace z oborů psychologie, sociologie i ekonomie, tyto požadavky na pozici syntetizovat za účelem sestavení profesioqramu, který je výsledkem této metody. Z profesioqramu tedy zjistíme, jaké konkrétní schopnosti, vědomosti a dovednosti by měl pracovník na dané pozici mít. Druhá kapitola se zabývá osobností sociálního pedagoga. Je zaměřena na charakteristiku profesního modelu a popisem pracovních činností sociálního pedagoga. Dále se práce zabývá výčtem požadavků, které jsou na sociální pedagogy při výkonu svých činností kladeny, a to jak z hlediska legislativního, tak i ze strany potencionálního zaměstnavatele či klienta. Seznámíme s kompetencemi, které jsou od sociálních pedagogů vyžadovány. Poslední kapitola teoretické části bakalářské práce je zaměřena na prostředí základní školy a systém základního

vzdělávání v České republice. Vymezíme konkrétní pozice sociálního pedagoga v základní škole a pracovní činnosti, které jsou s těmito pozicemi spjaty.

V praktické části bakalářské práce bude realizován kvantitativní výzkum a pomocí sestaveného dotazníku, který bude rozeslán ředitelům vybraných základních škol, zjistíme názory na možné profesní uplatnění a začlenění sociálního pedagoga do kolektivu školy, dále pak požadavky pro výkon profese v těchto školských zařízeních. Pomocí statistických výpočtů, tabulek a grafů seznámíme s těmito výsledky a na jejich základě bude závěrem bakalářské práce vytvořen profesiogram sociálního pedagoga v základních školách. Právě získání potřebných informací a sestavení samotného profesiogramu je stěžejním cílem práce. Profesiogram bude obsahovat odborný popis a rozbor povolání a nároků na tuto profesi, nároků jak na organismus, tak na celou osobnost člověka. Profesiogram nám představí to, co člověk v dané profesi činí a vymezí hlavní požadavky, které jsou na tuto profesi kladeny.

Každý člověk je jedinečnou osobností, která se v určitých situacích určitým způsobem chová, reaguje a vyjadřuje se, což se přenáší určitou mírou do jeho samotné práce. A především u profesí, které jsou zaměřené na práci s lidmi, je důležité konkrétně vymežit jisté vlastnosti, dovednosti a schopnosti člověka, a tím eliminovat možná rizika selhání při pracovních činnostech. Zvláště potom u pedagogických pracovníků, kteří pracují s dětmi a mladými lidmi, a hlavně na základních školách, kdy se vyvíjí osobnost mladého člověka, jsou vlastně tito pracovníci pro ně vzorem a připravují je na jejich životní dráhu. Svým přístupem tak ovlivní kvalitu života těchto dětí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 METODA PROFESIOGRAFIE A JEJÍ VÝZNAM

Současná doba je charakteristická rychlými změnami a to především v reakci na požadavky trhu. Klíčem k úspěchu a zvýšení konkurenceschopnosti každé organizace je tak dána její flexibilitou, přizpůsobením se podmínkám a především kvalitou všech svých činností. Pro manažery, ředitele a všechny vedoucí pracovníky organizace je důležité uvědomit si důležitost vstupních faktorů, a to především lidského kapitálu. A nejde jen o uvědomění si hodnoty lidského kapitálu pro organizaci, ale jedná se o neustálý proces zvyšování kvality lidských zdrojů, definování konkrétních požadavků na pracovníky, jejich neustálý rozvoj pro co nejkvalitnější výkon své profese a komplexní péče o ně. Roste tak význam profesiografie při řízení organizace.

Profesiografii můžeme podle Pauknerové (2006, s. 70) chápat jako: „souhrnné označení rozmanitých metod a metodických přístupů zaměřených na zkoumání a rozbor určité profese, na poznání jejich psychologicky významných charakteristik“. Jedná se o metodu zabývající se rozbohem profesí, a tento rozbor není jen psychologický, ale také pedagogický, sociologický, ekonomický aj. Profesiografie se také zabývá zpětnými účinky práce na člověka, a to jak těmi pozitivními, tak těmi negativními.

Dalším autorem, který se zabýval profesiografií, je Palán (2002, s. 171) a tento definuje profesiografii jako metodu, která se používá v psychologii práce, podnikové pedagogice a pedagogice práce k analýze a popisu určité pracovní činnosti a podmínek (organizačních i kvalifikačních), za kterých je vykonávána. A podle Vronského (2012, s. 8): „Profesiografie poskytuje pohled na pracovníka, jeho organizační, funkční i pracovní zařazení jako na komplex požadavků na jedince, který se v příslušné funkci nachází. Je to především metoda komplexní, umožňující rozbor činností a požadavků na výkon pracovní funkce v organizaci a popis kritérií, které jsou určující z hlediska jejího výkonu.“

Lze tedy tvrdit, že profesiografie nahlíží na pracovní pozici z hlediska nejen požadavků na dosažené vzdělání, ale také na požadované vědomosti, zkušenosti, dovednosti a návyky pracovníka. (Thomson (2007, s. 58) Pracovníka v organizaci je pak nutno chápat jako individualitu, o kterou je nutné neustále profesně pečovat a rozvíjet ji.

Existují dvě relativně samostatné složky profesiografických výzkumů. První tvoří analýza a popis samotné profese (např. seznam činností a povinností zaměstnance) a druhou tvo-

ří stanovení požadavků, které profese klade na uchazeče, a to z hlediska psychologického, fyziologického, ekonomického atd. (Kohoutek, 2000, s. 34-35)

Profesiografický rozbor nám podává detailní informace a co nejkompexnější pohled na konkrétní pracovní místo, organizační a procesní začlenění pracovní funkce, popisuje pracovní činnosti pracovníka stejně tak jako upřesnění zodpovědnosti a kompetencí souvisejících s výkonem dané funkce, analyzuje a třídí požadavky na určující dovednosti, osobní vlastnosti pracovníka, vzdělanostní profil, ale i potřeby zapracování a tréninku pracovníka. (Byars, Rue 2004, s. 91) A na základě toho nám tak umožňuje ve srovnání s vlastnostmi osobnosti člověka, které jsou pro jedince charakteristické v chování, jednání i prožívání, předpovědět úspěšnost člověka v daném povolání. Profesiografický rozbor také analyzuje požadavky na technologické vybavení pracovního místa či ergonomii pracoviště.

Výsledkem úhlů pohledů na výkon v pracovní funkci je výčet podmínek a požadavků, které jsou pro výkon pracovní funkce klíčové, tzv. profesiogram.

1.1 Profesiogram

„Profesiogram představuje obecnou charakteristiku profese, což je popis činností, úkolů, funkcí a používaných prostředků nezbytných k výkonu konkrétní profese nebo pracovní pozice.“ (Svobodová, 2015, s. 35)

Jedná se o komplexní odborný rozbor povolání a z něho vyplývající souhrn nároků profese na člověka. Profesiogramy jsou zobecněnou syntézou základních pedagogických, psychologických, fyziologických, ekonomických, sociálních i jiných poznatků o náročnosti a požadavcích různých profesí na jednotlivé složky člověka. Podle Andragogického slovníku (Průcha, Veteška, 2012, s. 208) je profesiogram specifikován souhrnem povinností pracovníka podle organizačního řádu, legislativních, technologických a dalších předpisů. Profesiogram všeobecně charakterizuje danou profesi.

Svobodová (2015, s. 33) popisuje profesi jako druh pracovní činnosti, pro kterou je nezbytná pracovní připravenost, která je realizována v rámci školského i mimoškolského systému. K analýze profese je důležitý profesiografický rozbor, který by měl obsahovat výčet nezbytných informací, mezi něž patří např. charakteristika profese z obecného hlediska, popis pracovních činností, úkolů a povinností, popis pracovních operací, obsahu pracov-

ních činností a v neposlední řadě také popis pracovních podmínek a psychických a fyzických požadavků na vykonavatele profese. (Svobodová, 2015, s. 33-35)

Úrovně, na kterých se profesiografické analýzy provádějí, jsou však velmi rozmanité a záleží tak na účelu, pro který je profesiogram vypracován. Profesiogramy určené pro profesní informaci a orientaci se nazývají profesiogramy klasifikační, kdežto profesiogramy, které slouží jako podklad k dalšímu podrobnějšímu studiu v rámci jedné profese, jsou profesiogramy analytické. (Kohoutek, 2000, s. 47) Podle Štikara (2003, s. 265) rozeznáváme tři základní druhy profesiogramu: 1) profesiogramy určené pro profesní orientaci, které mají být stručné, avšak musí obsahovat maximální výčet profesí, 2) profesiogramy určené pro profesní poradenství a rozmísťování pracovníků do různých profesí, 3) profesiogramy určené pro racionalizační zásahy uvnitř profese, které se zaměřují na úpravy pracovního prostředí či výběr zaměstnanců pro určitou profesi.

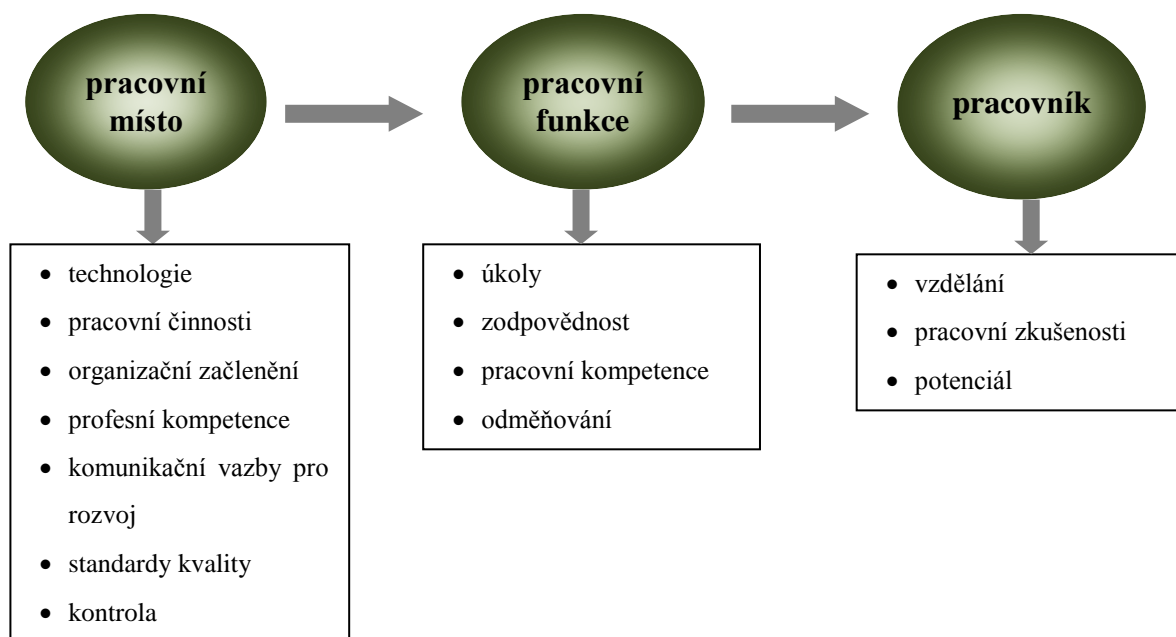
Podrobně zpracovaný profesiogram zaměřený na požadavky na danou pracovní funkci, organizační začlenění a pracovní místo, má důležitou roli při posuzování významu funkce v organizaci, její hodnocení či normování práce, při výběru pracovníka na konkrétní pozice a hodnocení jejich pracovního výkonu. Jedná se o nástroj, který je personalistikou využíván v praxi vzhledem ke své schopnosti interakce ze strany organizace (požadavky a podmínky na dané pracovní pozice) a strany zaměstnance (osobnostní předpoklady pro výkon pracovní funkce).

Profesiogram je personalistickým dokumentem, který je určen pro každodenní využití v praxi a může být užitečnou pomůckou například pro: pedagogické pracovníky ve školách, pracovníky v pedagogicko-psychologických poradnách, pracovníky ve zdravotnictví, sociální pracovníky, a další.

Podle Kohoutka (2000, s. 47) se profesiogramy se dělí na dvě části:

- 1) obecná část- charakterizuje to, co člověk v profesi činí,
- 2) speciální část - vymezuje přesné a dominující požadavky na somatické a psychické funkce člověka.

Základní struktura profesiogramu, jak uvádí Vronský (2012, s. 45), je následující:

Obrázek I: Základní struktura profesiogramu (Vronský, 2012, s. 45)

Profesiogram musí obsahovat výčet kritických elementů dané profese, dále předpoklady, které daná profese klade na pracovní prostředí, organizaci práce, pracovní dovednosti, schopnosti a znalosti, a také na vztah k práci a k sociálnímu prostředí.

1.1.1 Metody sestavování profesiogramu

Existuje celá škála metod sestavování profesiogramu a výběr konkrétní metody je tak dán účelem šetření, pro který je realizován a relevantními informacemi, které organizace potřebuje získat. Mezi metody používané při zpracování profesiografických analýz patří:

- Popis pracovních činností - může přinést zajímavé postřehy kvalitativní povahy.
- Časový snímek dne - procentuální vyjádření podílů jednotlivých činností v typickém pracovním dnu.
- Analýza kritických událostí – zjišťuje nejfrekventovanější příčiny selhání, nekompetentnosti nebo neschopnosti dané místo vykonávat.
- Dotazníková metoda – pomocí písemných dotazníků se zjišťují nároky na pracovní funkci. Dotazník je určen nadřízeným i pracovníkům, všem, kteří profesi dobře znají.
- Metoda rozhovoru - pomocí kvalitativní analýzy jde o pochopení případných sporných údajů.

K dalším metodám, které se používají pro zpracování profesiogramu patří například porovnání nejlepších a nejhorších pracovních výkonů, časová analýza výkonnosti a produktivity práce, hodnocení kvality práce, studium předpisů, norem a chování pracovníka, nebo, vyhodnocování rychlosti a kvality zpracování se v konkrétní pozici. (Vronský, 2012, s. 97-101)

Využitím výše uvedených metod můžeme získat adekvátní popis sledovaných pracovních míst s nároky, které jsou na pracovníky kladeny. Další zpřesnění žádoucích vlastností pak může přinést komplexní psychologické vyšetření, kterého se většina pracovníků obává, avšak toto vyšetření může například odhalit příčiny pracovního neúspěchu a je běžnou součástí komplexní personální činnosti. (Kohoutek, 2000, s. 69-71)

1.2 Osobnost pracovníka z hlediska profesiografie

Osobnost pracovníka je souhrnem vlastností, které se v průběhu celého života při vzájemném kontaktu s okolím vytváří. (Drapela, 2007, s. 24) Podle Krause (2008, s. 197) lze každou profesi charakterizovat z několika hledisek. Nejdůležitější hlediska pro pomáhající profese, k nimž řadíme také sociálního pedagoga, jsou psychologická a sociologická. Psychologický aspekt sleduje individuální charakteristiky a osobnostní předpoklady sociálního pedagoga a psychologické otázky přípravy na profesi. Jádrem zájmu sociologického aspektu je oblast vztahů, které ovlivňují přípravu na povolání. (Kraus, 2008, s. 197)

Povahu osobnosti můžeme definovat také jako tendenci chovat se a reagovat v určité situaci určitým způsobem. Podle Kohoutka (2006, s. 55) má pedagogova osobnost ve vyučovací a výchovné práci rozhodující úlohu a je neopakovatelná ve své individualitě, v jednotě svých zkušeností, zděděných a získaných vlastností. (Kohoutek, 2006, s. 55) Působením osobnosti sociálního pedagoga se vytváří jeho autorita, která závisí na jeho odborné a společenské pověsti, také na jeho charakterových vlastnostech a řídicích schopnostech, ale i na způsobu komunikace, postoji k žákům a širší veřejnosti, objektivním přístupu k řešení nastalých situací.

Při sestavování profesiogramu je nutné mít na paměti osobnost pracovníka, který pracovní funkci vykonává, protože to nám umožní správně nastavit osobnostní požadavky na pracovníka a analyzovat jeho pracovní úspěšnost. Každý jedinec má své možnosti jak psychické, tak fyzické, které jeho pracovní výkon ovlivňují. Podle Vronského (2012, s. 97) jsou to:

- odborná způsobilost (vzdělání, profesní kompetence, pracovní zkušenosti),
- výkonová způsobilost (pracovní zátěž, stres),
- sociální způsobilost (schopnost kooperace, komunikace, ovlivňování, řízení),
- osobnostní způsobilost (motivace, volní vlastnosti, individualita).

Můžeme se ztotožnit s názorem Jůvy, který říká, že „pedagogova osobnost je jedním ze základních problémů pedagogické teorie, neboť na jejích kvalitách morálních, odborných i pedagogických závisí průběh i výsledek celého výchovně-vzdělávacího procesu.“ (Jůva, 2001, s. 55) V praxi se sociální pedagog dostává do situací, které musí operativně a flexibilně řešit, pomáhat s řešením životních problémů svým klientům a snažit se pozitivně ovlivňovat životy druhých. Úspěšnost výkonu jeho profese nemůže zaručit jen získané odborné vysokoškolské vzdělání, ale jsou to především vhodné vlastnosti, které musí sociální pedagog mít a jeho silná osobnost, která dokáže tuto práci nebo spíše poslání dlouhodobě zvládat. Pro dosažení úspěchu v každé, nejen pracovní, činnosti je rovněž vyžadována motivace.

Motivace je jedním ze základních psychických procesů, jsou to vnitřní pohnutky, které podněcují a regulují jednání člověka, aktivizují a organizují chování a prožívání jedince. (Plháková, 2008, s. 319) Na motivaci se podílejí především zájmy člověka a tak úspěšnost sociálního pedagoga v pracovním výkonu je závislá na zájmu o tuto činnost. (Kohoutek, 2000, s. 31)

Rovněž schopnosti i dovednosti jsou předpoklady ke správnému vykonávání činností. Schopnostmi rozumějme předpoklady, které jsou nutné k vykonávání profesních, (intelektuálních) teoretických a praktických aktivit. I když jsou schopnosti zděděné, rozvíjejí se v činnosti, během vyučování, výchovy a sebevýchovy. Schopnosti podmiňují výkon člověka. Rozlišujeme několik druhů schopností, zejména intelektové, senzomotorické, umělecké, sociální. (Kohoutek, 2006, s. 66) Důraz je kladen také na praktickou přípravu sociálního pedagoga, z níž vyplývají dovednosti. Kyriacou (2004, s. 121-132) shrnuje dovednosti sociálního pedagoga do sedmi klíčových a jsou to: plánování a příprava, realizace vyučovací jednotky, řízení vyučovací jednotky, klima třídy, kázeň, hodnocení prospěchu žáků, reflexe vlastní práce.

Výsledný výkon člověka je však ovlivněn řadou dalších proměnných, jako jsou například: vytrvalost, rozhodnost, cílevědomost a především charakter. Charakter můžeme definovat jako tendenci chovat se, reagovat určitým způsobem v konkrétní situaci. Je do značné míry získaný a na jeho vytváření mají vliv procesy učení, sebevýchova a výchova, rodina, škola, společnost. Charakterové rysy osobnosti odrážejí kvalitu vztahů k sobě samému (sebevědomí, seberealizace, sebeúcta, sebekritika, uvědomění si důležitosti sebe sama), vztahů k druhým lidem (přátelskost, humánnost, empatie, snášenlivost, sociální angažovanost), vztahu k učení a práci (svědomitost, zodpovědnost, spolehlivost, důkladnost, pečlivost, tvořivost). „Charakter se projevuje a utváří ve způsobu života“ (Kohoutek, 2006, s. 97).

Další složkou osobnosti je temperament. Temperament charakterizujeme jako vrozenou, dynamickou stránku lidské povahy. „Je to vlastně obecná dispozice chovat se určitým způsobem“ (Kohoutek, 2006, s. 86). Komplexně se temperament projevuje způsobem chování, prožívání a reagování člověka a zvláště tím, jak snadno vznikají city, jak dovede člověk ovládat afekt, jak silné jsou lidské emoce, jak rychle se střídají a jak jsou vytrvalé. Vágnerová (2004, s. 225) dále dodává, že rysy temperamentu ovlivňují způsob zpracování a hodnocení všech podnětů – potřebu společnosti, tendenci k asertivnímu chování, tolerantnost k různým projevům.

Snaha o rozvíjení sebe sama v oblasti temperamentu je důležitá především v potlačení nežádoucích projevů v chování a může tak usnadnit jednání a soužití ve společnosti. (Kohoutek, 2006, s. 95) To může být dobrým základem pro sociální pedagogy, resp. pedagogy obecně, pro zefektivnění komunikace a navázání vztahu se svými žáky, studenty a jejich rodiči.

Na zvýšení výkonnosti i duševní pohodu pracovníků mají příznivý vliv také pracovní podmínky a pracovní prostředí. Úroveň pracovního prostředí je dána technologickými, materiálními, sociálními a organizačními podmínkami a je zapotřebí jej nadřizovanými upravovat tak, aby působilo na smysly pracovníků a pozitivně ovlivňovalo jejich myšlení i jednání. (Štikar, 2003, s. 47-48) Koubek dále k důležitým pracovním podmínkám řadí také bezpečnost a ochranu zdraví při práci a pracovní režim. „Na kvalitu výkonu má tedy vliv nejen charakteristika prostředí jako takového, ale i zájem projevovaný nadřizovanými, kvalita komunikace či spokojenost se vzájemnými vztahy v týmu“. (Koubek, 2014, s. 180)

Z první kapitoly nám tedy vyplývá, že profesiografie je metoda analýzy chování celé organizace i jednotlivých pracovníků. Metoda, která poskytuje komplex podrobných informací, popis pracovních míst, pracovních funkcí a nároků na konkrétní profesi. Výsledkem metody profesiografie je profesiogram, jenž zahrnuje požadavky, nároky a podmínky, za kterých bude pracovní funkce vykonávána, hodnocení výkonu, odměňování, pracovní chování v organizaci. Profesiografie je tedy vhodným prostředkem pro získání informací o možném uplatnění sociálního pedagoga v základní škole a také nám může poskytnout důležité poznatky o nárocích na tuto pracovní funkci.

2 SOCIÁLNÍ PEDAGOG

Přestože Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů nezná přímo pojem „sociální pedagog“, jedná se o profesi, která dle § 2 zákona č. 563/2004 Sb. patří do kategorie pedagogických pracovníků (učitel, vychovatel, speciální pedagog, psycholog, pedagog volného času, asistent pedagoga či trenér) a zákonem je vymezeno, že jde o absolventy studia oboru sociální pedagogika. (Zákon č. 563/2004 Sb.)

Jedná se o pomáhající profesi, která se zaměřuje na pomoc osobám sociálně potřebným nebo znevýhodněným, které bez pomoci druhých vlivem sociálních, politických nebo ekonomických změn, nedokáží v dnešní společnosti obstát. Podle Krause (2008, s. 199) můžeme mezi hlavní funkce sociálního pedagoga zařadit funkci integrační a funkci rozvoje. Integrační funkce je zaměřena na osoby (tzv. klienty), které se nacházejí v krizových situacích, v psychickém, sociálním či psychosociálním ohrožení a potřebují odbornou pomoc a podporu. Funkce rozvoje je zaměřena na zajištění rozvoje osobnosti ve směru zdravého životního stylu, užitečného naplnění volného času, zahrnující také prevenci.

Bakošová definuje sociálního pedagoga jako odborníka, jehož všeobecné kompetence spočívají v pomoci dětem, mládeži i dospělým při odpovídajícím průběhu socializace a hledání možnosti zlepšení kvality jejich života prostřednictvím výchovy, vzdělání a poradenství. Sociální pedagog je připravený působit v obtížných sociálních podmínkách a kvalifikovaný pro předcházení, zvládnutí a eliminaci běžných i závažných životních problémů. (Bakošová, 2005, s. 180)

Klíma (In Kraus, 2008, s. 198) vysvětluje sociálního pedagoga „jako specializovaného odborníka, který je vybaven teoreticky, prakticky a koncepčně tak, aby výchovně působil na osoby a sociální skupiny“ navazuje Kraus a dále ji rozšiřuje o preventivní rozměr a sociálního pedagoga definuje takto: „jde o komplexní zabezpečování sociálně-výchovné práce ve směru činností integračních a rozvojových“. (In Procházka, 2012, s. 74) Což se týká osob, které se nachází v tíživé životní situaci a potřebují odbornou pomoc. Podle jednotlivých autorů se sociální pedagog uplatňuje v mnoha oblastech sociálního fungování společnosti. Jeho paleta činností je velmi pestrá a v praxi může sociální pedagog pracovat se všemi věkovými kategoriemi. Působí především na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny, ale jeho činnost se zaměřuje i na každodenní život jedince a celou společnost. Podporuje opti-

mální a všestranný rozvoj osobnosti člověka. Právě pracovními činnostmi sociálního pedagoga se budeme zabývat v následující kapitole.

2.1 Pracovní činnosti sociálního pedagoga

Povaha pracovních činností sociálního pedagoga závisí především na jeho pracovní pozici a druhu výchovného zařízení, kde tento pracovník vykonává přímou či nepřímou výchovnou práci. Tyto činnosti mají souhrnně povahu (Kraus, 2008, s. 199):

1. výchovného působení ve volném čase (nabídka volnočasových aktivit),
2. poradenské činnosti vykonávané na základě diagnostiky a sociální analýzy životní situace nebo prostředí, ve kterém se vychovávaný nachází,
3. reedukační a resocializační péče i terénní práce.

Podle Z. Bakošové spolupracuje sociální pedagog ve škole s ostatními pedagogy a především s žáky, se kterými řeší jejich adaptaci v kolektivu, rozvíjí jejich sociální komunikaci, pomáhá řešit jejich rodinné problémy, podporuje zdravý životní styl žáka a zabývá se řešením výchovných problémů, jako je např. záškoláctví, šikana, závislosti apod. Bakošová předkládá deset bodů, podle kterých má probíhat práce sociálního pedagoga ve škole (In Kraus, 2008, s. 115): zajistit ve škole solidaritu se žáky, kteří jsou na okraji pozornosti, podporovat autoritu učitelů, posilovat demokracii ve škole a třídách, zaručit ochranu před masmediálním násilím, zajistit dozor ve škole, pracovat s agresory, pracovat s oběťmi šikany a násilí, analyzovat spolu se žáky případy šikanování, koordinovat a řídit práci s rodiči, koordinovat a řídit spolupráci s policií, sociálními psychology, lékaři apod.

Výchovná činnost sociálního pedagoga ve škole je zaměřena na podporu osobnostního růstu dětí a mládeže na cestě být člověkem (Bakošová, 2005, s. 181).

Podle Národní soustavy povolání patří mezi pracovní činnosti pedagogického pracovníka, tedy i sociálního pedagoga komplexní výchova a vzdělávání (zaměřují se především na specifické potřeby dětí, žáků i studentů se speciálními vzdělávacími potřebami ve školách nebo ve školských zařízeních), diagnostické činnosti (včetně navrhování dalších postupů a opatření), preventivní činnost (se zaměřením na celkový rozvoj osobnosti a na socializaci, resocializaci a reedukaci), podněcování osobního vývoje dětí, koordinace protidrogové prevence, koordinace činnosti ve výchovných skupinách, metodická činnost (tvorba výchovných a vzdělávacích dokumentů a preventivních programů), aplikace speciálně peda-

gogických postupů (využívání variantních výchovných metod, nových výchovných metod a metod z jiných odvětví a hodnocení jejich účinnosti), spolupráce se specializovanými odborníky (pediatry, neurology, psychiatry a psychology), vytváření programů integrace a inkluze dětí, žáků i studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, stanovování diagnostických a výchovných postupů (např. při výkonu náhradní výchovné péče, asistenčního vzdělávání a výchovné práce s adolescenty), vedení evidence pedagogické činnosti a hodnocení výsledků dětí, žáků i studentů, plnění úkolů a prací souvisejících s přímou pedagogickou činností.

2.2 Požadavky pro výkon činnosti sociálního pedagoga

Profese sociálního pedagoga je jednou z pomáhajících profesí a vzhledem k náročnosti této profese jsou na sociální pedagogy kladeny vysoké požadavky, jak po stránce odborného vzdělání, tak po stránce osobnostní.

Dle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů jsou na pedagogického pracovníka kladeny tyto obecné požadavky: způsobilost k právním úkonům, odborná kvalifikace pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává (v dostatečném rozsahu vědomosti a vzdělání z příslušného oboru), bezúhonnost, znalost českého jazyka, zdravotní způsobilost.

Avšak pro úspěšný výkon profese je zapotřebí více než splňovat obecné požadavky vymezené zákonem a ukončené vysokoškolské studium daného oboru. Jde o rozsáhlý soubor požadavků, které odborná literatura shrnuje pod pojmem „kompetence“. Tyto kompetence zahrnují vědomosti, znalosti, dovednosti, schopnosti, zkušenosti a postoje, které sociální pedagog v průběhu života dále rozvíjí. (Svobodová, Šmahelová, 2007, s. 85-86)

Kompetence pedagoga charakterizuje Průcha, Walterová, Mareš (2008, s. 110) jako „soubor profesních dovedností a dispozic, kterými by měl být vybaven učitel, aby mohl efektivně vykonávat své povolání.“ Podle Palána (2002, s. 99) popisují kompetence pracovníka jeho znalosti, schopnosti, dovednosti, zkušenosti, postoje a povahové rysy. Kompetence můžeme rozdělit na osobnostní kompetence a profesní kompetence.

2.2.1 Osobnostní kompetence

Osobnostní kompetence jsou zaměřeny na charakter pedagoga a jeho psychickou stránku. Charakterové vlastnosti sociálního pedagoga lze sledovat ve vztahu k žákům, spolupracovníkům, nadřízeným i podřízeným, ale také k sobě samému. Pedagogický pracovník musí mít pevný morální základ, disciplínu, kterou rovněž očekává od svých klientů, na druhou stranu je důležitou vlastností dobrého sociálního pedagoga schopnost empatie a tolerance. Jen tak se může vytvořit kvalitní vztah mezi sociálním pedagogem a jeho klientem na pevných základech, který je nutné dále rozvíjet. Teprve díky němu mohou být naplněny všechny představy o komplexním přístupu sociální pedagogiky a o respektu k individualitě klienta. To je ovšem někdy velmi náročný úkol.

Osobnost sociálního pedagoga se odráží v jeho autoritě, v tom jak jej jako odborníka respektují druzí a jak je samotném vztahu se svými klienty úspěšný. Mezi osobnostní kompetence řadí Vašutová např. tvořivost, schopnost řešit problémy a neočekávané krizové situace, kterým je dennodenně vystaven, schopnost týmové práce nebo kritického myšlení. (Vašutová, 2002, s. 25) Kraus a Poláčková považují za velmi žádoucí vlastnosti osobnosti především vnímavost pro různé životní situace, různá prostředí, emocionální stabilitu, trpělivost, sebekontrolu a celkovou aktivitu. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 36)

Charakterové rysy lze pozorovat i ve vztahu k práci, jejíž kvalita je odrazem pozitivního přístupu, zodpovědnosti, pečlivosti a důslednosti v činnostech sociálního pedagoga.

2.2.2 Profesní kompetence

Profesní kompetence sociálního pedagoga vyplývají z oblastí profesních činností, v nichž se může sociální pedagog realizovat a zahrnuje znalosti, dovednosti, postoje a zkušenosti, které sociální pedagogové při své činnosti uplatňují. (Procházka, 2012, s. 75) Jak uvádí Walterová (2004, s. 90), jsou to následující:

Oborová kompetence – souhrn vědomostí a znalostí ze svého oboru, v němž se sociální pedagog stále zdokonaluje a své znalosti prohlubuje a umí je aplikovat v praxi. Sociální pedagog disponuje teoretickými znalostmi z oblasti pedagogiky, a didaktiky.

Kraus a Poláčková předpokládají, že sociální pedagog by měl mít vědomosti širšího společensko-vědního základu (obecná pedagogika, psychologie, sociologie, filozofie) včetně vědomostí z oblasti biomedicínské a z oblasti sociální politiky, sociální práce a práva.

V neposlední řadě by měly vědomostní výbavu doplňovat poznatky ze sociální pedagogiky, teorie komunikace, pedagogiky volného času, metod sociálně výchovné práce. Dále poznatky z oblasti personalistiky a managementu. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 35)

Psychologicko- poradenská kompetence – jde o schopnost vytvářet vhodné podmínky pro poradenské činnosti – vytvářet příznivé pracovní, sociální i emocionální klima, využívat individuálního přístupu ke klientům a motivovat je k vzájemné spolupráci a aktivitě.

Komunikativní kompetence - schopnost, komunikovat verbálně i nonverbálně na určité úrovni, která je očekávaná ze strany klientů, kolegů a sociálních partnerů. Z toho plyne potřeba znalosti jazyka českého. Dále schopnost argumentovat a dát zpětnou vazbu, prezentovat sebe sama, vyjednávat a přesvědčovat, zároveň však umět naslouchat druhým.

Organizační a řídicí kompetence - schopnost naplánovat a zorganizovat aktivity tak, aby byly přizpůsobeny klientovi a efektivně směřovaly k danému cíli. Zároveň sociální pedagog předvídá reakce druhých a připravuje se na řešení vzniklých situací.

Diagnostická a intervenční kompetence – schopnost diagnostikovat chování a jednání klientů, zjišťovat jejich příčiny a nacházet možná řešení problémů. Sociální pedagog podporuje motivující prostředí pro řešení problémů a podílí se na tvorbě standardů, kterými předchází vzniku těchto problémů.

Kompetence reflexe vlastní činnosti – schopnost sebeanalýzy a evaluace vlastní činnosti.

Jak dále uvádí Bakošová a Kraus (In Procházka, 2012, s. 79-81) jsou specifické kompetence sociálního pedagoga v těchto pěti oblastech:

Výchovně vzdělávací kompetence – schopnost porozumění zákonitostem výchovného procesu a využití metod výchovy v praxi.

Poradenská kompetence – schopnost připravit jednání s klientem, projednat samotný problém a ve spolupráci s klientem připravit možná řešení problému.

Preventivní kompetence – snaha o zorganizování volnočasových aktivit v oblasti primární prevence a práce se skupinami s rizikovým chováním v oblasti sekundární prevence.

Manažerská kompetence – schopnost spolupráce s jinými odborníky a koordinace a organizace jednotlivých činností se zaměřením na pomoc klientům.

Reedukační kompetence – schopnost působit na klienty za účelem pomoci jim v problémových situacích.

2.2.3 Obecné dovednosti

Avšak krom těchto výše uvedených kompetencí, které souvisí především s odbornou stránkou profese sociálního pedagoga v konkrétních pozicích, by měl každý pedagogický pracovník, tedy i sociální pedagog zvládat obecné dovednosti, kterými jsou např. administrativní způsobilost a základní ekonomické i právní povědomí.

Administrativní způsobilost – sociální pedagog zvládá administrativní úkony související s jeho pracovními činnostmi, které nejsou právě oblíbenou součástí jeho práce, avšak v dnešní době potřebnou. Jedná se převážně o ovládání počítačových programů minimálně na základní úrovni (práce s texty, tvorba tabulek, používání internetového prohlížeče či elektronické pošty a samozřejmě práce se soubory a dokumenty).

Ekonomické a právní povědomí – sociální pedagog se dokáže orientovat v základních ekonomických a právních pojmech, je schopen si vyhledat potřebné informace, pracovat s nimi, jednat a postupovat dle platných právních předpisů a zákonů. (Národní soustava povolání, 2015)

Mezi další obecné dovednosti můžeme zařadit tzv. měkké kompetence. Jedná se např. o inovativní přístup v činnostech – tato kompetence sociálního pedagoga spočívá v dostatku odvahy a vytrvalosti k aktivnímu vyhledávání různých příležitostí vedoucích ke zlepšení či změně jeho pracovního výkonu. Intenzivně se zajímá o dění kolem sebe a sám aktivně vyhledává nové aktivity, postupy a možnosti použitelné při svých pracovních činnostech. Angažuje se nad rámec svých běžných povinností, je u něj zřejmá snaha o další vzdělávání, dokáže motivovat sám sebe i druhé a je otevřen všemu novému, což mu v jeho práci může pomoci proti syndromu vyhoření.

Procházka (2012, s. 78) upozorňuje na to, že zvládání všech těchto kompetencí je celoživotní záležitostí. Vzhledem k náročnosti profese sociálního pedagoga, stejně tak jako u jiných pomáhajících profesí, se mohou projevit negativní důsledky výkonu této práce, a to jak ve zhoršení zdravotního stavu po stránce fyzické, tak i psychické. Dochází k únavě a někdy až vyčerpání z důvodu neustálého sociálního kontaktu a komunikace s okolím, někdy jsou pracovníci vystavováni přímému styku s infekcí, mimořádně je namáháno hlasové ústrojí, negativně na lidský organismus působí i noční směny sociálních pedagogů v zařízeních ústavní péče a mnoho dalších negativních vlivů. (Kraus, 2008, s. 202) Stejně tak může stresovou situaci vytvářet i skutečnost, že tato profese postrádá jasné zakotvení

mezi pedagogické profese a zřetelná kritéria hodnocení. Všechny tyto aspekty způsobují podrážděnost nervového systému, stres, a tyto stavy mohou vést až k tzv. syndromu vyhoření. Proto je nutné o své fyzické i psychické zdraví pečovat.

3 SYSTÉM VZDĚLÁVÁNÍ V ČR

System vzdělávání v České republice pramení ze školského zákona, který vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání. Podle tohoto zákona je vzdělávání veřejnou službou. (Zákon č. 561/2004 Sb.)

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha, je hlavním dokumentem, který formuje vládní strategii v oblasti vzdělávání v podobě myšlenkových východisek, obecných záměrů a rozvojových programů směřovaných pro vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém horizontu (Bílá kniha, 2001). Státní úroveň je dále tvořena Rámcovými vzdělávacími programy (RVP), které představují hlavní kurikulární dokumenty a tyto vymezují povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání pro jednotlivé obory vzdělání. V souladu s RVP si následně každá základní i střední škola v České republice vytváří vlastní učební dokument, aby realizovala požadavky rámcového vzdělávacího programu pro daný obor vzdělávání, školní vzdělávací program (ŠVP).

Vzdělávání je založeno na zásadách rovného přístupu každého státního občana ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace, zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce, vzájemné úcty, respektu, snášenlivosti a solidarity, svobodného šíření poznatků, zdokonalování procesu vzdělávání na základě výsledků dosažených ve vědě, výzkumu a vývoji, hodnocení výsledků vzdělávání vzhledem k dosahování cílů vzdělávání stanovených tímto zákonem a vzdělávacími programy, možnosti každého vzdělávat se po dobu celého života při vědomí spoluodpovědnosti za své vzdělávání.

K obecným cílům vzdělávání patří především rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, pochopení a uplatňování zásad demokracie, pochopení a uplatňování principu rovnosti žen a mužů ve společnosti, utváření vědomí národní a státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého, poznání světových a evropských kulturních hodnot a tradic, získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházející ze zásad trvale udržitelného rozvoje a o bezpečnosti a ochraně zdraví. (Zákon č. 561/2004 Sb.)

3.1 Vzdělávání v základních školách

Vzdělávání v základních školách probíhá podle školního vzdělávacího programu a je poskytováno v souladu se zásadami a cíli vzdělávání vymezenými v § 2. školského zákona. Základní vzdělávání je spojeno s povinností školní docházky. Plnění povinnosti školní docházky se řídí § 36 až § 43 školského zákona. (RVP MŠMT, msmt.cz)

„Společenskou institucí, jejíž tradiční funkcí je poskytovat vzdělávání žákům příslušných věkových skupin v organizovaných formách podle určitých vzdělávacích programů. Pojetí a funkce školy se mění se změnami společenských potřeb. Stala se místem socializace žáků, podporujícím jejich osobnostní a sociální rozvoj a připravujícím je na život osobní, pracovní a občanský.“ (Walterová, 2004, s. 132)

Vzdělávání žáků na základních školách vede k tomu, aby si žáci osvojili potřebné strategie učení a na jejich základě byli motivováni k celoživotnímu učení, aby se učili tvořivě myslet a řešit přiměřené problémy, účinně komunikovat a spolupracovat, chránit své fyzické i duševní zdraví, vytvořené hodnoty a životní prostředí, být ohleduplní a tolerantní k jiným lidem, k odlišným kulturním a duchovním hodnotám, poznávat své schopnosti a reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění. (Zákon č. 561/2004 Sb.)

Co se týká organizace školního vzdělávání, je plnění školní docházky po dobu devíti školních roků povinností stanovenou školským zákonem. Vzdělávání je rozděleno do dvou stupňů. Do prvního stupně spadá první až pátý ročník a v tomto období jsou žáci připravováni na systematické povinné vzdělávání. Pro každého jedince je to jedno z nejobtížnějších období, se kterým se musí vyrovnat, protože dochází k velkým režimovým změnám v životě člověka. Pro dítě je charakteristická změna sociálního postavení stimuluje další vývoj osobnosti i různých dovedností a schopností. Cílem je, aby u žáků byly vytvořeny předpoklady pro celoživotní učení. Do druhého stupně je zařazen šestý až devátý ročník. U dítěte jde o první fázi dospívání, která je charakteristická změnou uvažování a prožívání. (Vágnerová, 2014, s. 255)

Vyučování probíhá ve vyučovacích hodinách o délce 45 minut a mezi jednotlivými hodinami musí být alespoň desetiminutové přestávky a jedna dopolední přestávka v délce minimálně patnáct minut. Dopolední i odpolední vyučování může trvat maximálně šest vyučovacích hodin denně. Maximální počet vyučovacích hodin v jednotlivých týdnech je pro

jednotlivé ročníky stanoven školním vzdělávacím programem. Základního vzdělání dosáhne žák úspěšným ukončením devátého ročníku základní školy.

3.2 Možnosti uplatnění sociálního pedagoga v ZŠ

Každé dítě ve škole přichází dennodenně do styku samozřejmě s učiteli, ale nejen s nimi. Jsou tady také další profese, například výchovný poradce, školní psycholog, metodik prevence či speciální pedagog. Tito odborníci mají jasně vymezené své kompetence a veřejnost má představu o pracovních náplních jednotlivých profesí s výjimkou sociálního pedagoga.

Sociální pedagogové, jako pracovníci stojící mimo školní hierarchii, mohou tak představovat spojovací článek mezi školou, rodiči a dalšími institucemi včetně oddělení péče o rodinu a děti i oddělení sociální prevence a sociálně právní ochrany. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 192.)

Podle Krause můžeme roli sociálního pedagoga ve škole popsat následovně:

- pomocník a obhájce žáka (jeho práv a důstojnosti),
- mediátor v konfliktech se žáky a rodiči,
- koordinátor s veřejnou správou,
- iniciátor spolupráce s místními výchovně-vzdělávacími institucemi,
- organizátor volnočasových projektů a aktivit.

3.2.1 Sociální pedagog jako asistent pedagoga

V dnešní společnosti se setkáváme s handicapovými žáky, které i přes své postižení či znevýhodnění se chtějí zařadit mezi své vrstevníky. Sami to ovšem jen těžko zvládnou, proto se ve školství objevila nová profese – asistent pedagoga. Uzlová (2010, s. 27) říká, že „Asistent pedagoga je druhým pedagogickým pracovníkem ve třídě a spolu s učitelem a pod jeho vedením pracuje se začleněným žákem i s ostatními dětmi a pomáhá s organizací výuky tak, aby se jí mohli v co největší míře účastnit všichni žáci společně.“

Asistent pedagoga podle Národní soustavy povolání spolupracuje při výchovně vzdělávací činnosti dětí a žáků podle stanovených postupů a pokynů. Mezi jeho pracovní činnosti řadíme asistenci při výchovné činnosti dětí a žáků, individuální práci s dětmi a žáky při při-

způsobování se školnímu prostředí, výuku žáků a dětí podle osnov a pokynů, spolupráci s pedagogy, vedení administrativy spojené s evidencí pedagogické činnosti a výsledků dětí a žáků. Pro výkon této typové pozice jsou obvykle požadovány teoretické znalosti z obecné pedagogiky a schopnost řešení výchovných problémů. Z praktických dovedností je vyžadován výklad nové látky, který je přizpůsoben schopnostem žáků, vykonávání služeb v rámci provozu školy.

Podle zákona 563/2004 Sb., § 2 “je pedagogický asistent zařazen mezi pracovníky, kteří vykonávají přímou vyučovací, výchovnou, speciálně pedagogickou nebo pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného.”

Asistentem pedagoga v základní škole by měl být člověk, který má kladný vztah k dětem s postižením a k dětem se sociálním znevýhodněním. Měl by skutečně chtít pracovat s těmito dětmi, umět pracovat s dětmi a neměl by mít předsudky vůči menšinám. U žáků z etnických minorit může být výhodou, pokud je asistent sám příslušníkem dané minority. Svou přítomností ve škole může žákům pomoci, aby přijali prostředí školy za své, a může se stát vzorem pro tyto žáky. Výhodou je také fakt, že svým kolegům může zprostředkovat informace o kultuře a sociálním životě minority. Funkci asistenta pedagoga zřizuje ředitel školy na základě vyjádření školského poradenského zařízení (SPC, PPP) se souhlasem krajského úřadu. Mezi hlavní činnosti asistenta pedagoga v základní škole patří: pomoci žákům při přizpůsobení se školnímu prostředí, výchovné činnosti zaměřené na vytváření základních pracovních a hygienických návyků, upevňování a zkvalitňování společenského chování žáků, individuální práce s žáky podle stanovených vzdělávacích programů a pokynů, komunikace se žáky a spolupráce se zákonnými zástupci žáků, spolupráce s učiteli a jinými odborníky.

Asistent pedagoga se významnou měrou podílí na podpůrném vzdělávání a integraci žáka se sociálním nebo kulturním znevýhodněním, žáka se speciálními vzdělávacími potřebami a také žáka mimořádně nadaného. (Průcha, 2009, s. 424) Každé dítě se speciálními vzdělávacími potřebami či sociálním znevýhodněním má právo se vzdělávat v běžné základní škole. Avšak vyžaduje natolik individuální přístup, že vyučujícímu neumožňuje věnovat se tomuto dítěti v potřebné míře a zároveň zvládnout výuku ostatních žáků. V těchto situacích je nezbytná přítomnost asistenta pedagoga ve třídě, který žákovi poskytne potřebnou pomoc a podporu.

3.2.2 Sociální pedagog jako vychovatel

Definice vychovatele podle Průchy, Walterové a Mareše (2008, s. 279) je následující: „Vychovatel je pedagogický pracovník působící ve školách a školských zařízeních ústavní, ochranné výchovy a v oblasti výchovy mimo vyučování“.

Funkce vychovatele spočívá zejména v tom, že je instruktorem činností, kterých nenásilným způsobem využívá k navození procesu učení. Svým působením vede děti k hodnotnému využití volného času, obohacuje jejich vzdělání o nové znalosti a dovednosti z nejrůznějších oblastí. Můžeme říci, že děti pozitivně ovlivňuje, rozvíjí jejich schopnosti a upevňuje jejich žádoucí charakterové vlastnosti. (Pávková, Pavlíková, Hrdličková, 2001, s. 76)

Podle Národní soustavy povolání vychovatel provádí výchovně vzdělávací činnost zaměřenou na celkový a specifický rozvoj osobnosti dětí, žáků nebo studentů a na jejich zájmové vzdělávání podle výchovně vzdělávacích programů ve škole (školní družina, domov mládeže) i mimo ni. Vychovatelství zaměřené na celkový nebo specifický rozvoj osobnosti dětí, žáků i studentů, na rozvíjení zájmového vzdělávání, znalostí a tvořivých schopností podle programu činnosti školského nebo jiného zařízení.

K pracovním činnostem vychovatele patří posuzování individuálních zvláštností a potřeb dětí, žáků a studentů, komplexní výchovně vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti a na socializaci, resocializaci a reedukaci včetně navrhování cílených opatření k optimalizaci procesu výchovy a vzdělávání v rámci školy, školského nebo jiného zařízení. Vedení evidence o pedagogické činnosti a hodnocení výsledků dětí, žáků i studentů, poskytování informací a konzultační činnosti, spolupráce se specializovanými odborníky, plnění úkolů a prací souvisejících s přímou pedagogickou činností. (Národní soustava povolání, 2015)

Pro výkon této pozice jsou požadovány znalosti z obecné pedagogiky, řešení výchovných problémů, multikulturní výchovy, speciální pedagogiky, didaktiky, hodnocení, testování a měření ve vzdělávání, sociální pedagogiky, školní a pedagogické psychologie a další. Co se týká praktických dovedností, jsou od vychovatele požadovány následující: výchova se zřetelem na speciální vzdělávací potřeby dětí, podpora rozvoje osobnosti dítěte rozvíjením těch jeho schopností a dovedností, v nichž je předpoklad, že by mohl být úspěšný, diagnos-

tika studijních předpokladů dětí, tvorba programů integrace a inkluze dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a další. (Národní soustava povolání, 2015)

Na osobnost pedagogických pracovníků jsou kladeny zvláštní požadavky. Týká se to i vychovatelů a pedagogů volného času. Pávková rozdělila tyto požadavky do třech skupin: 1. Obecné znaky osobnosti, které mohou výrazně ovlivnit práci pedagoga - fyzická zdatnost, příjemný zevnějšek, dobrý zdravotní stav, soubor vědomostí, charakterové vlastnosti, zájmy a postoje. 2. Znaky osobnosti nezbytné pro úspěšné vykonávání pedagogické profese - pozitivní vztah k dětem, empatie, komunikativnost, přiměřená míra dominantnosti, přirozená autorita. 3. Znaky osobnosti, které jsou podstatné pro vychovatele a pedagogy volného času - aktivní osobnost, tvořivé myšlení, vyrovnaná osobnost se smyslem pro humor, umění pracovat formou hry, schopnost přizpůsobovat se proměnlivým podmínkám, fyzická zdatnost, psychická odolnost, pochopení pro věkové zvláštnosti a dobrá úroveň odborných znalostí a dovedností. (Pávková, 2014, s. 103-107) Tato třetí skupina znaků osobnosti vychází ze specifických podmínek výchovy ve volném čase. Dobrý vychovatel by měl být vyrovnanou osobností odolnou vůči zátěžovým situacím. Činnost s dětmi ho těší, protože si s nimi umí hrát a dokáže děti motivovat. (Pávková, Pavlíková, Hájek, 2001, s. 127) Úspěšnost výchovného působení nezávisí pouze na osobnosti pedagoga, ale i na kvalitním vztahu mezi vychovávajícím a vychovávaným. Tento vztah by neměl být čistě formálním. Vychovatel má být k dětem přátelský, sdílet s nimi úspěchy i strasti. Svou přirozenou autoritou a všeobecnými znalostmi dokáže děti upoutat, motivovat a povzbudit.

3.2.3 Sociální pedagog jako pedagog volného času

Jednotnou definici pedagoga volného času literatura neuvádí. Například Kaplánek (2012, s. 17) specifikuje pedagoga volného času jako pedagoga, který pomáhá dětem, mládeži i dospělým využívat potenciál svého volného času k rozvoji své osobnosti, k vytváření a prohlubování sociálních vazeb k dobru celé společnosti. Pedagog volného času svou pozornost zaměřuje na výzkumy, které se zabývají trávením volného času dětí, mládeže a dospělých, rovněž se zaměřuje na obsah, prostředky a formy, které vedou ke smysluplnému využívání volného času. V širším pojetí se také zabývá činnostmi školských institucí a jiných zařízení, které zabezpečují výchovu a vzdělávání ve volném čase. (Musil, 2014, s. 28)

K pracovním činnostem pedagoga volného času tak řadíme preventivní, primárně diagnostickou a konzultační činnost, tvorbu výchovně vzdělávacích dokumentů a preventivních

programů, zajišťování metodické a specializované poradenské činnosti, aplikování speciálně pedagogických postupů a nových výchovných metod, spolupráci s odbornými pracovníky (např. pediatry, neurology, psychiatry, psychology), publikační činnost a další.

Pro výkon této pozice jsou požadovány obdobné znalosti a osobnostní předpoklady, které byly zmíněny u sociálního pedagoga jako vychovatele. K dovednostem, které by měl pedagog volného času zvládat, patří tvorba obecných metod ve výchově a vzdělávání v oblasti volného času dětí a mládeže, tvorba programů integrace a inkluze dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, diagnostika studijních předpokladů dětí, provádění psychoterapie ve skupině dětí a další. (Národní soustava povolání, 2015) Do odborných kompetencí můžeme zařadit umělecké, sportovní, herní i cestovní.

Mezi zařízení, která jsou součástí struktury školských zařízení, zabývající se volnočasovou činností patří např. školní družiny, domy dětí a mládeže, jazykové kroužky, umělecké školy a jiné. V zařízeních, kde probíhá výchova ve volném čase, má vládnout příjemné klima, pohoda a uvolněnější atmosféra. Základní lidské činnosti jako jsou hra, učení a práce, se stávají výchovnými prostředky v průběhu pedagogického ovlivňování volného času. Hra je přirozenou součástí volného času dětí. Je účinným a důležitým pomocníkem při výchově a vzdělávání, rozvíjí všechny stránky osobnosti dítěte. (Pávková, 2014, s. 108)

Pedagog volného času rozeznává potřeby a zájmy svěřenců, pomáhá druhým při hledání sebe sama. Podporuje komplexní rozvoj v oblasti kognitivní, afektivní a psychomotorické, pozitivně motivuje.

Z výše uvedených charakteristik pozic sociálního pedagoga je zřejmé, že se jedná o specializovaného odborníka vybaveného teoretickými znalostmi i praktickými dovednostmi pro záměrné působení na jednotlivce či sociální skupiny a existují široké možnosti jeho profesního uplatnění v základních školách.

Národní soustava povolání však uvádí pro tuto pozici alternativní název „vychovatel“. Hájek, Hofbauer, Pávková (2008, s. 130) identifikují rozdíly mezi pedagogem volného času a vychovatelem takto: pedagog volného času působí především ve střediscích volného času, v domovech dětí a mládeže. Zatímco pracovníci zařízení pro zájmové vzdělávání - typu školních družin a klubů, výchovných a ubytovacích zařízení - typu domov mládeže, škola v přírodě, či internát nebo zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu jsou označováni jako vychovatelé.

3.3 Prostor a zázemí pro činnost sociálního pedagoga ve škole

Hlavním předpokladem pro vytvoření pracovní pozice pro absolventa oboru sociální pedagogiky je vyjasnění si vedením školy (ředitelem) toho, co od role sociálního pedagoga očekává a jak bude vedení chtít, aby pracovník na této pozici svou roli vykonával. Vedení základní školy v první řadě musí vytvořit pro aktivity sociálního pedagoga ve škole prostor v rámci rozvrhu, protože dle zařazení sociálního pedagoga lze některé aktivity se žáky uskutečnit jen v době výuky. Sociální pedagog musí mít dle potřeby školy stanoveny kompetence a pravomoce, aby měl jasnou představu nejen o tom, co dělat má, ale i o tom, co dělat nemá.

S tímto návrhem musí ředitel seznámit pedagogický sbor, který bude muset vzájemně spolupracovat a komunikovat. Zpočátku však mohou nastat problémy v oblasti rozdílných očekávání, nevyjasněnosti rolí a někteří pedagogové mohou být vůči působení sociálního pedagoga ve škole lhostejní či skeptičtí. Toto následně může vést až ke špatné pracovní atmosféře a pracovním podmínkám obecně.

Klíčovým bodem je tak především pochopení role sociálního pedagoga, tzn. uvědomění si toho, jak tento pracovník může být ostatním pedagogickým pracovníkům ve škole užitečný, a jak může změnit klima a fungování celé školy k lepšímu. Pochopením těchto výhod může změnit názor skeptiků, aby sociálního pedagoga v jeho roli ve škole přijali a podpořili. To však může trvat i několik let než si sociální pedagog jako odborník vybuduje své postavení a upevní svou roli, která úzce souvisí také s jeho odborným zázemím.

Působení odborného sociálního pedagoga ve škole může pomoci rychleji řešit výchovně-vzdělávací problémy žáků, zintenzivnit práci s žáky s potřebou podpory, zároveň působení sociálního pedagoga může snížit přetíženost samotných pedagogů delegováním některých pravomocí na sociální pedagogy, rovněž kompenzovat absenci např. školního psychologa ve škole, a zároveň je tento odborník prostředníkem v často problematické komunikaci mezi školou a rodinou.

Hlavní přínos sociálního pedagoga pro školu nespočívá pouze v reakci na již nastalé problémy, ale především v schopnosti těmto problémům předcházet a společně tak nastavit fungující procesy vedoucí ke zlepšení celkového klimatu ve škole tak, aby atmosféra byla pro děti, učitele, ale i rodiče příjemná a přátelská. Sociální pedagog musí mít podporu nejen vedení školy, protože tato práce prochází napříč celou školní strukturou, a je zcela

závislá na spolupráci s ostatními členy školního týmu. Bez jejich ochoty ke změnám a aktivního přístupu není činnost sociálního pedagoga ve škole v plném rozsahu možná.

Každá škola je však individuální, a tak přijetí sociálního pedagoga ve škole a jeho působení ovlivňuje řada faktorů, kterými jsou především sociální klima ve škole, vztahy mezi pedagogy, jejich vztah k žákům, dále pak ochota zaměstnanců pracovat nad rámec obvyklých povinností a jejich otevřenost ke změně, což v současné době při daném nastavení systému škol (především systému odměňování) je jedním z nejtěžších úkolů vedení školy, jak zaměstnance k tomuto motivovat. Samozřejmě důležitou roli má i samotná osobnost sociálního pedagoga, jehož činnost se rozvíjí postupně, a je mu tak ve škole pro jeho činnosti vytvářen prostor.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

Následující část práce je věnována kvantitativnímu výzkumu, který je zaměřen na sestavení profesiogramu sociálního pedagoga v základních školách. Pomocí dotazníkového šetření zjistíme u respondentů konkrétní názory na potřebné znalosti, dovednosti a schopnosti sociálního pedagoga a následně bude vytvořen standardizovaný profesiogram sociálního pedagoga, který se v základních školách může uplatnit hned na několika pozicích.

Z metodologického hlediska se praktická část opírá o odbornou publikaci Chráska – Metody pedagogického výzkumu. Zjištěné výsledky budou zpracovány pomocí statistických metod a následně přeneseny do grafické podoby a slovně interpretovány.

4.1 Výzkumný problém

Stěžejním výzkumným problémem práce je uplatnění sociálního pedagoga v základních školách. Z tohoto problému nám vyvstává spousta otázek týkající se právě pracovních podmínek a konkrétních pracovních činností spojených s touto profesí. Proto se dále zaměříme na ty nejpodstatnější a stanovíme si hlavní výzkumnou otázku a tuto následně rozdělíme na dílčí otázky.

Hlavní výzkumná otázka:

- *Jaký je názor ředitelů základních škol na možné uplatnění sociálního pedagoga v základní škole?*

Dílčí výzkumné otázky:

- *Jaká je předpokládaná náplň profese sociálního pedagoga v ZŠ?*
- *Jaké kompetence jsou potřebné pro výkon profese sociálního pedagoga v ZŠ?*
- *Jaké požadavky na pozici sociálního pedagoga mohou ředitelé ZŠ vyžadovat?*
- *Jaká je představa ředitelů o možnosti uplatnění sociálního pedagoga v ZŠ?*

Cíle výzkumu

Z výše uvedených výzkumných otázek nám tedy vyplývají výzkumné cíle, kterých má být v bakalářské práci dosaženo.

Hlavní výzkumný cíl:

- *Zjistit názory ředitelů na možnosti uplatnění sociálního pedagoga v ZŠ.*

Dílčí výzkumné cíle:

- *Stanovit jaké činnosti by měl sociální pedagog v ZŠ vykonávat.*
- *Zjistit možný rozsah kompetencí sociálního pedagoga v ZŠ.*
- *Definovat požadavky, které ředitelé ZŠ vyžadují na pozici sociálního pedagoga.*
- *Zjistit představy ředitelů o možnostech uplatnění sociálního pedagoga v ZŠ.*

4.2 Výzkumný soubor

Pomocí internetového vyhledávače vygenerujeme seznam základních škol v České republice s e-mailovými kontakty na vedení těchto škol. Výzkumný soubor bude tvořen řediteli základních škol napříč celou Českou republikou v celkovém počtu 500 oslovených. Jednotlivé ředitele vybereme tak, aby reprezentovali školská zařízení ze všech 14 krajů České republiky. Respondenty oslovíme e-mailem s prosbou o spolupráci na tomto výzkumu a po příslibu spolupráce následně rozešleme dotazníky jednotlivým ředitelům k vyplnění. Při sběru dat bude respektována dobrovolnost účasti na výzkumu a rovněž bude zajištěna anonymita jednotlivých respondentů.

4.3 Metoda sběru dat

K naplnění výše uvedených cílů a ke zjištění požadovaných údajů použijeme kvantitativní metodu dotazníkového šetření, která se vzhledem k rozložení respondentů po celém území České republiky jeví jako nejvhodnější. Poměrně v krátkém časovém horizontu a bez větších finančních nákladů tak můžeme rozeslat velké množství dotazníků, avšak na druhou stranu musíme brát na vědomí fakt, že nebude zajištěna stoprocentní návratnost vyplněných dotazníků. Dotazník obsahuje položky otevřené, polozavřené, uzavřené a škálové v celkovém počtu jedenáct. Dotazník byl vytvořen v aplikaci na internetové adrese www.survio.com a emailem na adresy základních škol, které jsme získali na internetové stránce [www.seznam škol](http://www.seznam.skol), byl rozeslán přímý odkaz na tyto stránky, kde oslovení respondenti vyplňovali dotazník online.

4.4 Metoda analýzy dat

Po shromáždění vyplněných dotazníků analyzujeme získané odpovědi pomocí statistických a grafických metod za použití programu Microsoft Office – Excel a Word. Pro lepší přehlednost bude vytvořena tabulka, do níž zaneseme jednotlivé otázky položené respondentům, a k těmto následně budou zaznamenány samotné odpovědi. Tyto údaje dále zpracujeme do přehledných tabulek v elektronické podobě a následně vygenerujeme grafy a provedeme statistické výpočty a to dle potřeby a povahy otázek. Pro potřebu určení statisticky významného rozdílu mezi odpověďmi respondentů bude použit test dobré shody (chí-kvadrát) při hladině významnosti 5%. Na základě výpočtů a přehledně zpracovaných odpovědí respondentů interpretujeme konkrétní výsledky.

5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

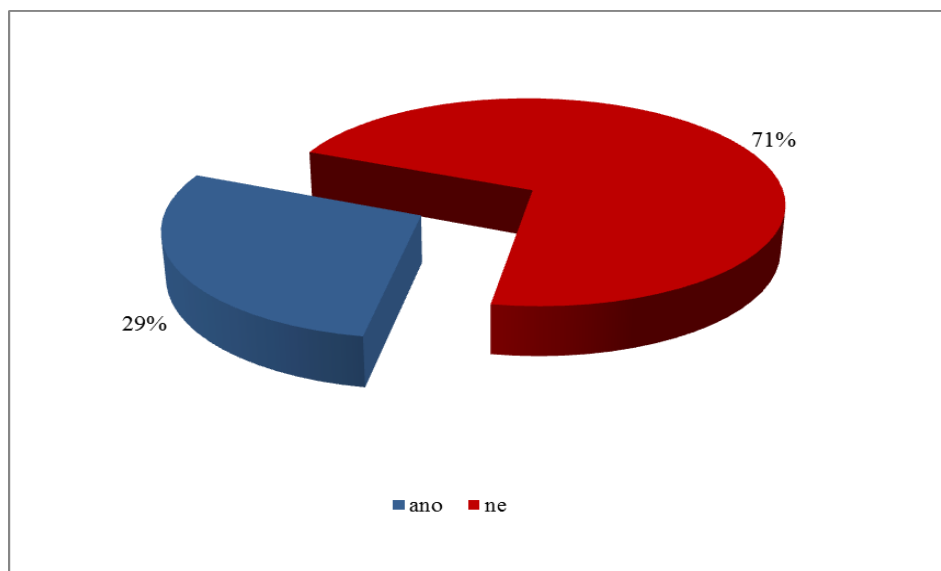
Tato kapitola je zaměřena na vyhodnocení odpovědí získaných od respondentů. K jednotlivým otázkám jsou pomocí grafů a tabulek zpracovány odpovědi, které mají podrobnější komentář v daném textu.

5.1 Interpretace výsledků

Níže uvedené výsledky byly získány z vyplněných dotazníků, které jsou zpracovány do přehledných tabulek a grafů v programu Microsoft Office – Word, Excel. Celkově se podařilo sesbírat odpovědi ve 112 dotaznících a průměrná doba vyplnění dotazníku byla 10 minut. Nejvíce času bylo věnováno otevřeným otázkám, kdy respondenti museli vypsát svůj názor a dále u škálových otázek, které byly časově náročné na promyšlení a označení míry důležitosti předkládaného tvrzení. Sběr primárních dat probíhal v období od 1. prosince 2015 do 29. února 2016. Nyní se zaměříme na vyhodnocení jednotlivých otázek.

Otázka č. 1: **Zaměstnáváte ve škole absolventa oboru sociální pedagogika?**

Cílem první otázky bylo zjistit, kolik dotazovaných (ředitelů) zaměstnává se svým školském zařízení absolventa oboru sociální pedagogika.

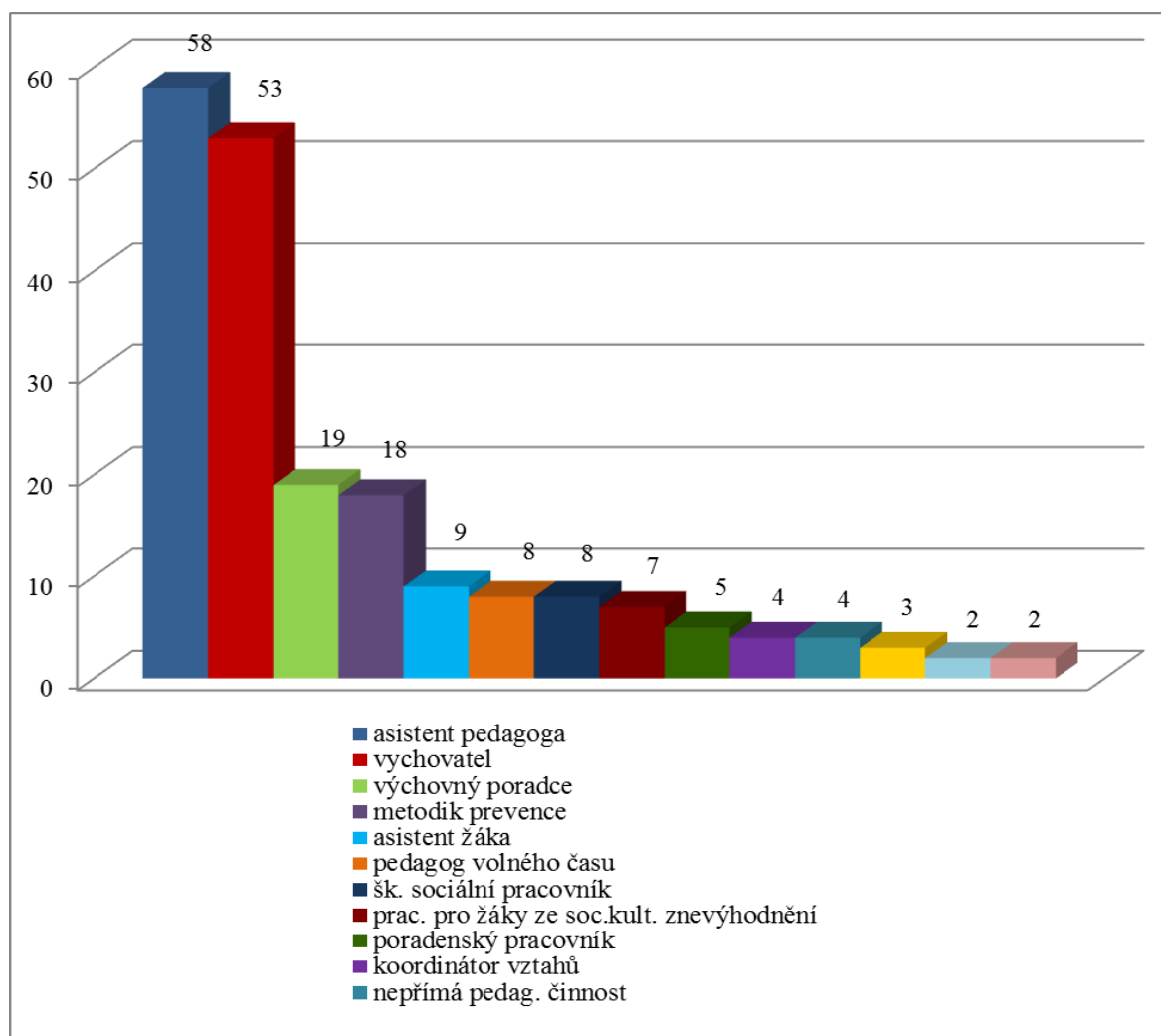
Graf I: Zaměstnanost absolventa oboru sociální pedagogika v ZŠ

Vyhodnocení: Z dotazníkového šetření vyplynulo, že většina oslovených respondentů na otázku, zda ve škole zaměstnávají absolventa oboru sociální pedagogika, odpověděla zá-

porně. Z celkového počtu 112 odpovědí není tento absolvent zaměstnán ve škole v 71%, což je v počtu 80 získaných odpovědí a pouze ve 32 případech byla odpověď kladná, což znamená, že absolventa sociální pedagogiky zaměstnává pouze 29% dotazovaných. Nejčastěji jsou absolventi sociální pedagogiky zaměstnáváni na pozicích asistenta pedagoga, vychovatele a člena školního poradenského pracoviště a jejich zařazení závisí na konkrétních pracovních činnostech, které jsou po nich vyžadovány řediteli škol. Ředitelé tedy nezaměstnávají sociálního pedagoga jako svébytnou osobnost.

Otázka č. 2: Na jakých pracovních pozicích může být podle Vás sociální pedagog zaměstnán ve Vaší škole?

Cílem této otázky bylo zjistit, na kterých konkrétních pracovních pozicích, podle názoru respondentů, je možné zaměstnat absolventa sociální pedagogiky v ZŠ.

Graf II: Možné pracovní pozice sociálního pedagoga v ZŠ

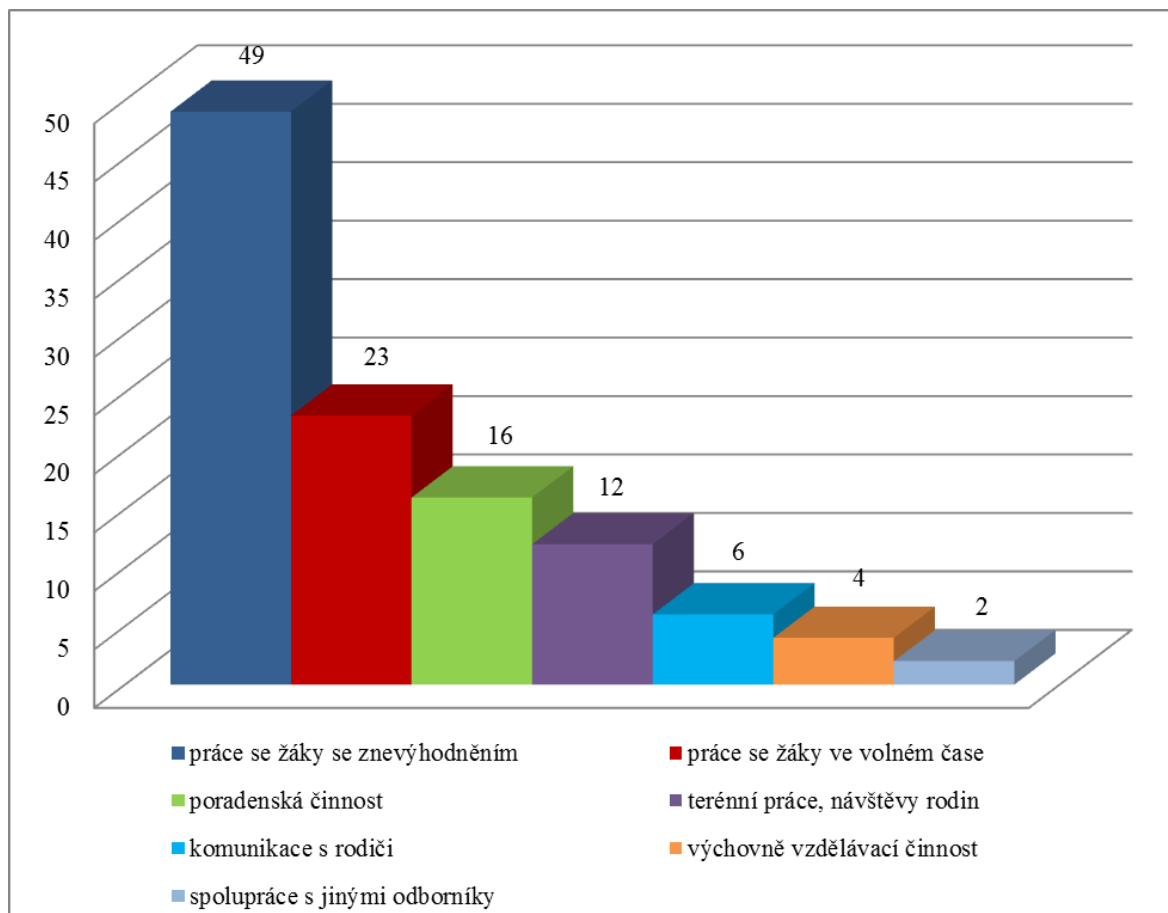
Vyhodnocení: Nejčtenější odpovědí byla pozice asistenta pedagoga, a to v počtu 58 pracovních pozic z celkového počtu 206 uvedených pozic. Následovala pracovní pozice vychovatele v počtu 53 odpovědí. Jako třetí nejčtenější uváděnou byla pozice výchovného poradce, kterou respondenti zmínili v počtu 19, následovala 18x pozice metodika prevence. Pro 9 respondentů je možným pracovním uplatněním sociálního pedagoga na pozici asistenta žáka, 8x školního sociálního pracovníka a pedagoga volného času. Abychom doplnili do celkového počtu 206 respondenty uvedených pozic, v počtu sedmi se vyskytly pracovní pozice, jako jsou: pracovník pro žáky ze sociálně-kulturního znevýhodnění, člen školního poradenského pracoviště poskytující poradenství ohledně vzdělávání, vztahů ve škole a řešení problémových situací (5x), koordinátor vztahů, pracovník vykonávající nepřímou pedagogickou činnost (4x) a pracovník školního klubu. Mezi nejméně čtenými pozicemi, tedy nejméně uváděnými pozicemi, na nichž shledávali respondenti možné uplatnění sociálního pedagoga v základní škole, byly pozice asistenta vychovatele, sociálního asistenta a pedagoga. Avšak tyto možné pozice byly zastoupeny pouze v 5% celkově získaných odpovědí.

Otázka č. 3: Na které činnosti by se podle Vás měla zaměřovat práce sociálního pedagoga v ZŠ?

Cílem otázky bylo zjistit, kterým činnostem by se měl absolvent sociální pedagogiky ve své profesi věnovat.

činnosti sociálního pedagoga	pozorovaná četnost	relativní četnost (%)
práce se žáky se znevýhodněním	49	43,750
práce se žáky ve volném čase	23	20,536
poradenská činnost	16	14,286
terénní práce, návštěvy rodin	12	10,714
komunikace s rodiči	6	5,357
výchovně vzdělávací činnost	4	3,571
spolupráce s jinými odborníky	2	1,786
celkem	112	100,0

Tabulka I: Činnosti sociálního pedagoga

Graf III: Činnosti sociálního pedagoga v ZŠ

Vyhodnocení: Respondenti na tuto otázku, v níž jim byl předložen výčet možných činností sociálního pedagoga v ZŠ, ve 44% uvedli, že tyto činnosti by se měly zaměřovat především na žáky se znevýhodněním, v 21% odpovědích se dotazovaní domnívají, že by měla být činnost zaměřena na práci se žáky především ve volném čase, ve 14% respondentů předpokládá, že má jít o poradenskou činnost a v 11% má být práce sociálního pedagoga v terénu, do čehož spadá také návštěva rodin. Nejméně četné odpovědi respondentů byly v komunikačních činnostech (5%), činnostech výchovně-vzdělávacích (4%). Pouze 2 respondenti se domnívají, že práce sociálního pedagoga se má zaměřovat na spolupráci s jinými odborníky.

Otázka č. 4: Jaké dosažené vzdělání by sociální pedagog v ZŠ měl splňovat?

Cílem otázky bylo zjistit požadované vzdělání potřebné pro výkon profese sociálního pedagoga v základní škole, a zda se názor na vzdělání u respondentů shoduje nebo liší. Proto jsme zde použili test dobré shody (chí-kvadrát) při hladině významnosti 0,05, která

nám pomůže zjistit, zda tyto výsledky můžeme zobecnit na 95 % základního souboru. Při výpočtu chí-kvadrátu jsme si stanovili nulovou (H_0) a alternativní (H_A) hypotézu.

Stanovení hypotéz:

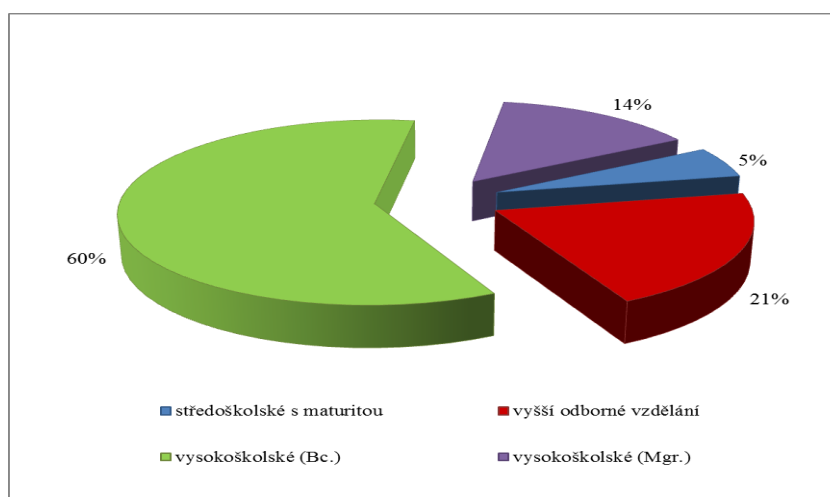
H_0 : Mezi názory respondentů na požadované vzdělání pro výkon profese sociálního pedagoga v ZŠ *neexistuje* statisticky významný rozdíl.

H_A : Mezi názory respondentů na požadované vzdělání pro výkon profese sociálního pedagoga v ZŠ *existuje* statisticky významný rozdíl.

vzdělání sociálního pedagoga	Pozorovaná četnost (P)	Očekávaná četnost (O)	$(P-O)^2/O$
SŠ	6	28	17,286
VOŠ	23	28	0,893
VŠ - Bc.	67	28	54,321
VŠ - Mgr.	16	28	5,143
celkem	112	112	77,643

Tabulka II: Požadované vzdělání sociálního pedagoga

Výpočtem chí kvadrátu pomocí pozorované a očekávané četnosti jsme dostali výslednou hodnotu 77,643. Porovnáním zjištěného výsledku s tabulkovou hodnotou $\chi^2 = 77,643 > \chi^2_{0,05} (3) = 7,815$ můžeme zamítnout nulovou hypotézu a potvrdit hypotézu alternativní. Lze tedy tvrdit, že mezi názory respondentů na požadované vzdělání sociálního pedagoga v ZŠ existuje statisticky významný rozdíl a názory respondentů se neshodují.

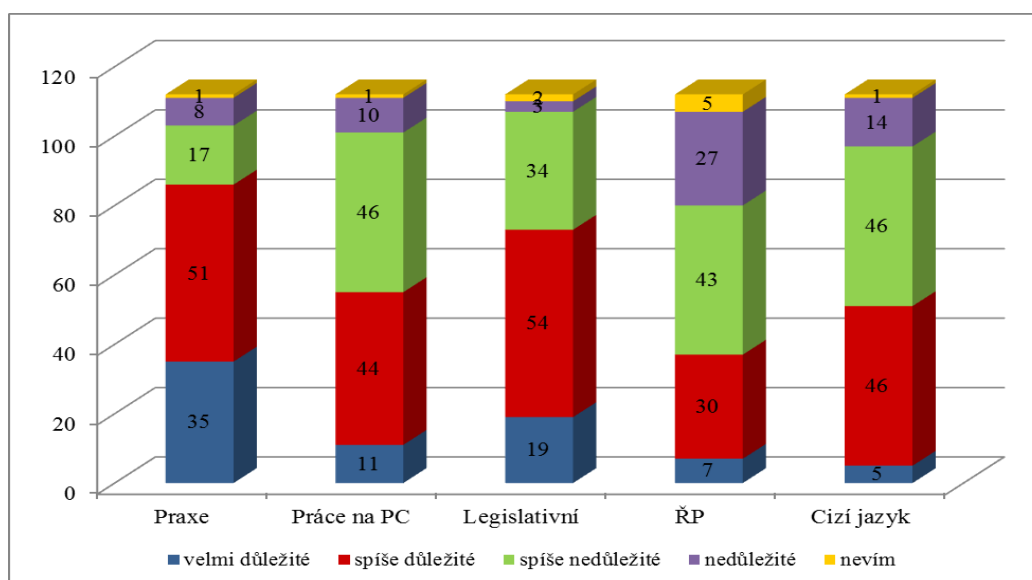

Graf IV: Požadované vzdělání sociálního pedagoga v ZŠ

Vyhodnocení: Co se týká otázky dosaženého vzdělání potřebného pro sociálního pedagoga v ZŠ, jsou získané odpovědi respondentů následující. Většina respondentů (60%) požaduje dosažené vysokoškolské vzdělání bakalářského stupně, nutnost dosažení stupně magisterského uvádí 14% respondentů. Druhou nejpočetnější odpovědí, v počtu 23, uvedlo jako vyhovující vzdělání vyšší odborné (21%), a šest respondentů se domnívá, že je pro sociálního pedagoga v ZŠ dostačující středoškolské vzdělání, což je 5% dotazovaných.

Otázka č. 5: Jaké požadavky by měl sociální pedagog ve Vaší škole splňovat?

Cílem otázky bylo zjistit, jakou míru důležitosti přikládají respondenti předloženým požadavkům na sociálního pedagoga v základní škole.

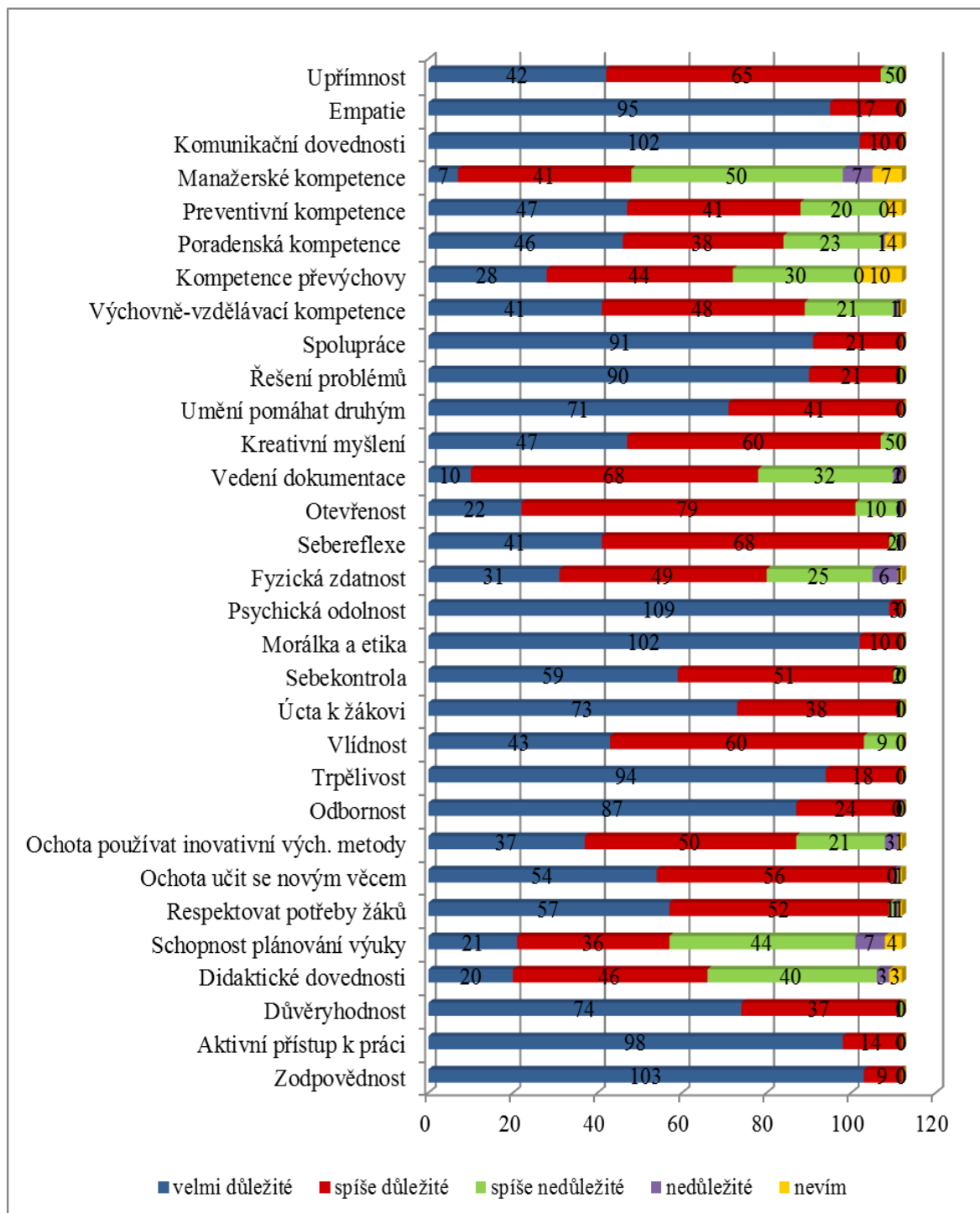

Graf V: Požadavky na sociálního pedagoga v ZŠ

Vyhodnocení: U této otázky byla v dotazníku respondentům předložena tabulka s konkrétními požadavky, do níž měli respondenti zaznamenat důležitost daného požadavku na sociálního pedagoga v ZŠ. Z dotazníkového šetření vyplývá, že požadavky, které by měl sociální pedagog v ZŠ splňovat, je především předchozí praxe, kterou respondenti ve 35 odpovědích označili jako velmi důležitou v 51 jako spíše důležitou a dále pak rovněž znalost legislativy, která je velmi důležitá a spíše důležitá pro 73 dotazovaných. U požadavku znalosti cizího jazyka nastala shoda ve vnímání její důležitosti, 46 respondentů vnímá znalosti cizího jazyka u sociálního pedagoga jako spíše důležitou, naopak stejný počet dotazovaných považuje cizí jazyk spíše za nedůležitý. Jako spíše nedůležitý a nedůležitý považuje více než polovina respondentů řidičské oprávnění.

Otázka č. 6: **Jaké dovednosti a schopnosti by měl sociální pedagog ve Vaší škole splňovat?**

Cílem otázky bylo zjistit, jakou míru důležitosti přiřkládají respondenti předloženým schopnostem, dovednostem a kompetencím sociálního pedagoga v základní škole.

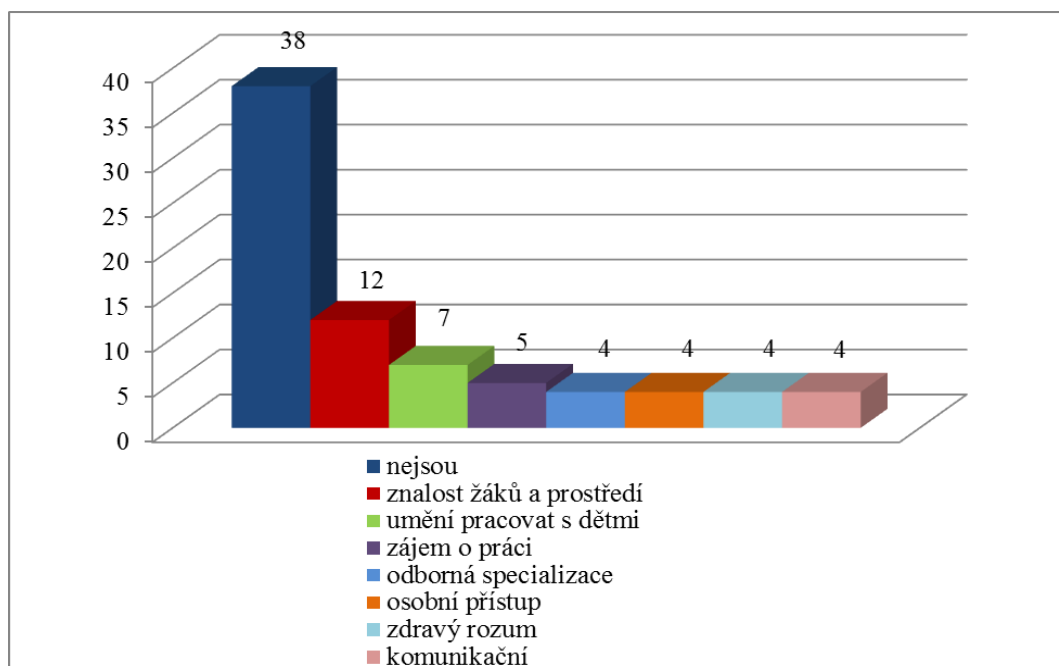
Graf VI: Míra důležitosti dovedností a schopností sociálního pedagoga v ZŠ

Vyhodnocení: Tato otázka rovněž obsahovala tabulku s výčtem konkrétních dovedností a schopností sociálního pedagoga, a do této měli respondenti zaznamenat míru jejich důležitosti pro výkon profese sociálního pedagoga v ZŠ. Respondenti jako „velmi důležitou“ označili nejčastěji (109x) psychickou odolnost sociálního pedagoga. Z toho můžeme usuzovat, že dotazovaní jsou si dobře vědomi náročnosti této pomáhající profese, která je neustálým a nikdy nekončícím procesem, bohužel někdy tato snaha nedosahuje pozitivních výsledků, a tak osoba vykonávající profese vhodného pro absolventy oboru sociální pedagogiky musí být odolní a vyrovnaní jedinci.

Nejčtenější dovedností byla za „velmi důležitou“ označena komunikační dovednost (102x), což vychází ze samotného obsahu profese, kdy sociální pedagog se nachází v interakci se žáky, rodiči, učiteli a odborníky z různých oborů podílejících se na výchovně-vzdělávacích činnostech. Z dalších předložených dovedností a schopností respondenti za „velmi důležité“ dále považují tyto: zodpovědnost (103x), morálku a etiku (102x), aktivní přístup k práci (98x), empatii (95x) či trpělivost (94x). Co se týká kompetencí, respondenti shledávají jako „velmi důležitou“ kompetenci preventivní (47x) a naopak manažerské kompetence považují za „spíše nedůležité“ (50x). Mezi schopnosti či dovednosti, které dotazovaní pokládají za „spíše důležité“, uvedli nejčastěji například vedení dokumentace (68x), otevřenost sociálního pedagoga (79x) a upřímnost (65x). Dále pak sebereflexi, ochotu učit se novým věcem. Za „spíše nedůležité“ považují nejčastěji respondenti manažerské kompetence (50x) a celkem překvapivě také didaktické dovednosti (40x). Co se týká „spíše nedůležitých“ dovedností či schopností sociálního pedagoga, respondenti k těmto řadí schopnost plánovat výuku (44x) a dokonce tato byla 7x označena také jako „nedůležitá“ stejně tak jako kompetence manažerské, u níž si respondenti také v sedmi případech nebyly jisti mírou důležitosti a zařadili tak do kolonky „nevím“. V deseti případech respondenti také nedokázali určit míru důležitosti kompetence převýchovy, důvodem mohla být možná neznalost obsahu daného pojmu, a proto ji zařadili do kolonky „nevím“. Závěrem však můžeme tvrdit, že předložené schopnosti a dovednosti byly většinou respondenty označeny jako „velmi důležité“ a „spíše důležité“ s výjimkou kompetencí manažerských, které se respondentům pro výkon profese sociálního pedagoga jeví nejčastěji jako „spíše nedůležité“.

Otázka č. 7: Jaké jsou další požadavky na kompetence a dovednosti sociálního pedagoga?

Tato otázka si kladla za cíl zjistit další požadavky na kompetence a dovednosti sociálního pedagoga, které nebyly zahrnuty v předchozích otázkách.

Graf VII: Další požadavky na kompetence a dovednosti sociálního pedagoga v ZŠ

Vyhodnocení: Jako další požadavky a kompetence, které jsou kladeny na sociálního pedagoga v ZŠ, neuvedli respondenti v 38 odpovědích (34%) žádné další. Avšak mezi nejčastějšími požadavky se objevila ve 12 odpovědích znalost žáků a jejich prostředí (11%) a v 7 odpovědích (6%) umění pracovat s dětmi. K méně četným odpovědím patřil například požadavek skutečného zájmu o práci, odborná specializace, osobní přístup a požadavek „zdravého rozumu“. Následovala flexibilita a profesionalita, autorita, úcta, láska k dětem, přizpůsobivost, samostatnost a taktnost, ale také ochota se dále vzdělávat. Zajímavou, avšak nejméně četnou odpovědí (1x), byl požadavek na vzhled sociálního pedagoga.

Otázka č. 8: Práci sociálního pedagoga v ZŠ považujete za:

Cílem otázky bylo zjistit, za jak důležitou považují respondenti práci sociálního pedagoga a zda se jejich názory shodují nebo liší. Opět byl použit test dobré shody (chí-kvadrát) při hladině významnosti 0,05. Stanovili jsme nulovou (H_0) a alternativní (H_A) hypotézu.

Stanovení hypotéz:

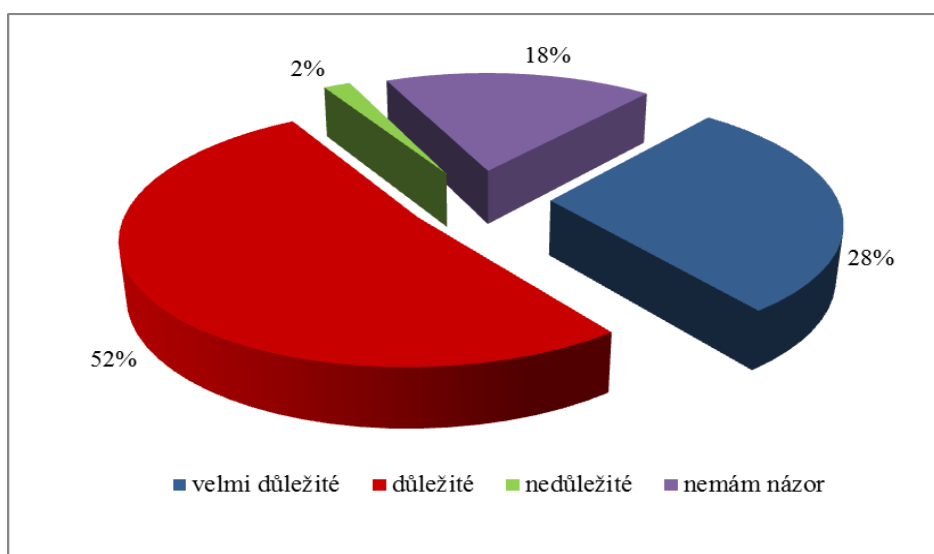
H₀: Mezi názory respondentů na důležitost profese sociálního pedagoga v ZŠ neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A: Mezi názory respondentů na důležitost profese sociálního pedagoga v ZŠ existuje statisticky významný rozdíl.

práce sociálního pedagoga	pozorovaná četnost (P)	očekávaná četnost (O)	$(P-O)^2/O$
velmi důležitou	32	28	0,571
důležitou	58	28	32,143
nedůležitou	2	28	24,143
nemám názor	20	28	2,286
celkem	112	112	59,143

Tabulka III: Míra důležitosti práce sociálního pedagoga

Porovnáním zjištěného výsledku s tabulkovou hodnotou $\chi^2 = 59,143 > \chi^2_{0,05}(3) = 7,815$ můžeme zamítnout nulovou hypotézu a potvrdit hypotézu alternativní. Lze tedy tvrdit, že mezi názory respondentů na důležitost profese sociálního pedagoga v ZŠ existuje statisticky významný rozdíl a jejich názory se na tuto otázku liší.

Graf VIII: Míra důležitosti práce sociálního pedagoga v ZŠ

Vyhodnocení: Tato uzavřená otázka nabídla respondentům možnost výběru týkajícího se důležitosti práce sociálního pedagoga v ZŠ. Většina dotázaných považuje práci sociálního pedagoga v ZŠ za důležitou (58 respondentů) nebo dokonce za velmi důležitou (32 respondentů). Pouze dva dotazovaní si myslí, že práce sociálního pedagoga v ZŠ není důležitá a 20 respondentů na tuto otázku nemá názor, což může vycházet především z neznalosti možností uplatnění sociálního pedagoga v ZŠ z důvodu chybějící vlastní zkušenosti.

Otázka č. 9: V čem vidíte přínos sociálního pedagoga v ZŠ?

Cílem této otevřené otázky bylo zjistit, které činnosti sociálního pedagoga jsou pro základní školu přínosem.

přínos sociálního pedagoga	pozorovaná četnost
práce se žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí	17
realizace preventivních programů komunikace s rodiči a návštěvy rodin	15
pedagogické ovlivňování volného času	12
řešení problémových situací mezi žáky práce se žáky se zdravotním postižením	11
práce se žáky s poruchami chování	10
poradenská činnost týkající se vztahů, vzdělávání inkluzivní vzdělávání	9
činnosti, na něž nemá čas učitel - jiný úhel pohledu na žáka naplnění volného času žáků individuální přístup k žákům	7
komunikace mezi žáky a pedagogy, pozitivní klima třídy propojení výchovy-vzdělávání-mimoškolních aktivit a rodiny práce se žáky, kteří se obtížně začleňují do kolektivu spolupráce s učiteli a jinými odborníky	6
mezičlánek ve vztahu učitel-rodič, učitel-žák	5

Tabulka IV: Přínosné činnosti sociálního pedagoga v ZŠ

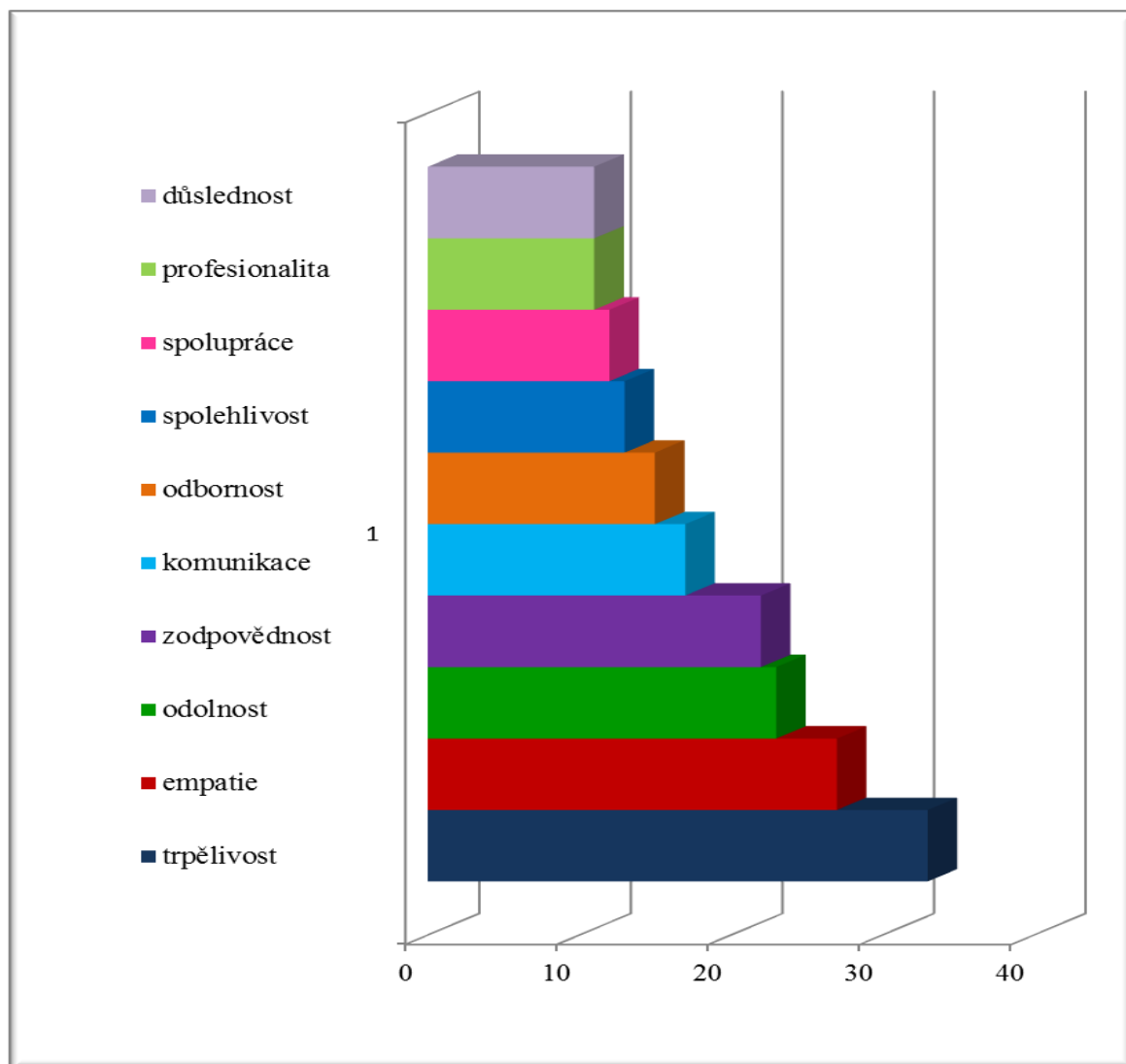
Vyhodnocení: Na přínos sociálního pedagoga byla zaměřena otevřená otázka č. 9, v níž měli respondenti vyjádřit svůj názor na to, v čem vidí přínos sociálního pedagoga v ZŠ. Největší přínos spatřují respondenti v práci se žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí. Další velmi důležitý přínos práce sociálního pedagoga je v realizaci preventivních programů a shodně v komunikaci s rodiči. Následuje pedagogické ovlivňování volného času, řešení problémových situací mezi žáky a práce se žáky se zdravotním postižením. Další důležité činnosti sociálního pedagoga jsou poradenství a v dnešní době hodně frekventované téma - inkluzivní vzdělávání a tedy činnosti s tímto spojené.

Další výčet činností, které jsou pro školu, resp. pro žáka přínosem, je následující: individuální přístup k žákům, naplnění jejich volného času, zprostředkování komunikace mezi žákem a učitelem, propojení výchovy, vzdělávání, mimoškolních aktivit a rodiny. K tomuto výčtu dále dle respondentů patří rovněž propojení pedagogické a sociální oblasti, pomoc slabším jedincům a spolupráce s učiteli a dalšími odborníky z praxe. Jde tedy o propojení všech zainteresovaných stran v procesu výchovně vzdělávacího, v němž právě sociální pedagog je jakýmsi mezičlánkem, který umožňuje či usnadňuje veškerou komunikaci a tyto strany propojuje.

V šesti odpovědích se objevil názor respondentů, že právě absolvent oboru sociální pedagogiky se může uplatnit pouze ve velkých školách a dokonce dva dotazovaní přímo uvedli, že sociální pedagog ve škole nemá uplatnění a v 10 odpovědích respondenti přínos sociálního pedagoga v ZŠ neuvedli z důvodu toho, že s tímto zatím nemají vlastní zkušenost.

Otázka č. 10: Uved'te 3 osobnostní vlastnosti sociálního pedagoga důležité pro výkon profese v ZŠ.

Cílem otázky byly zjistit nejdůležitější vlastnosti sociálního pedagoga důležité pro kvalitní pracovní výkon.

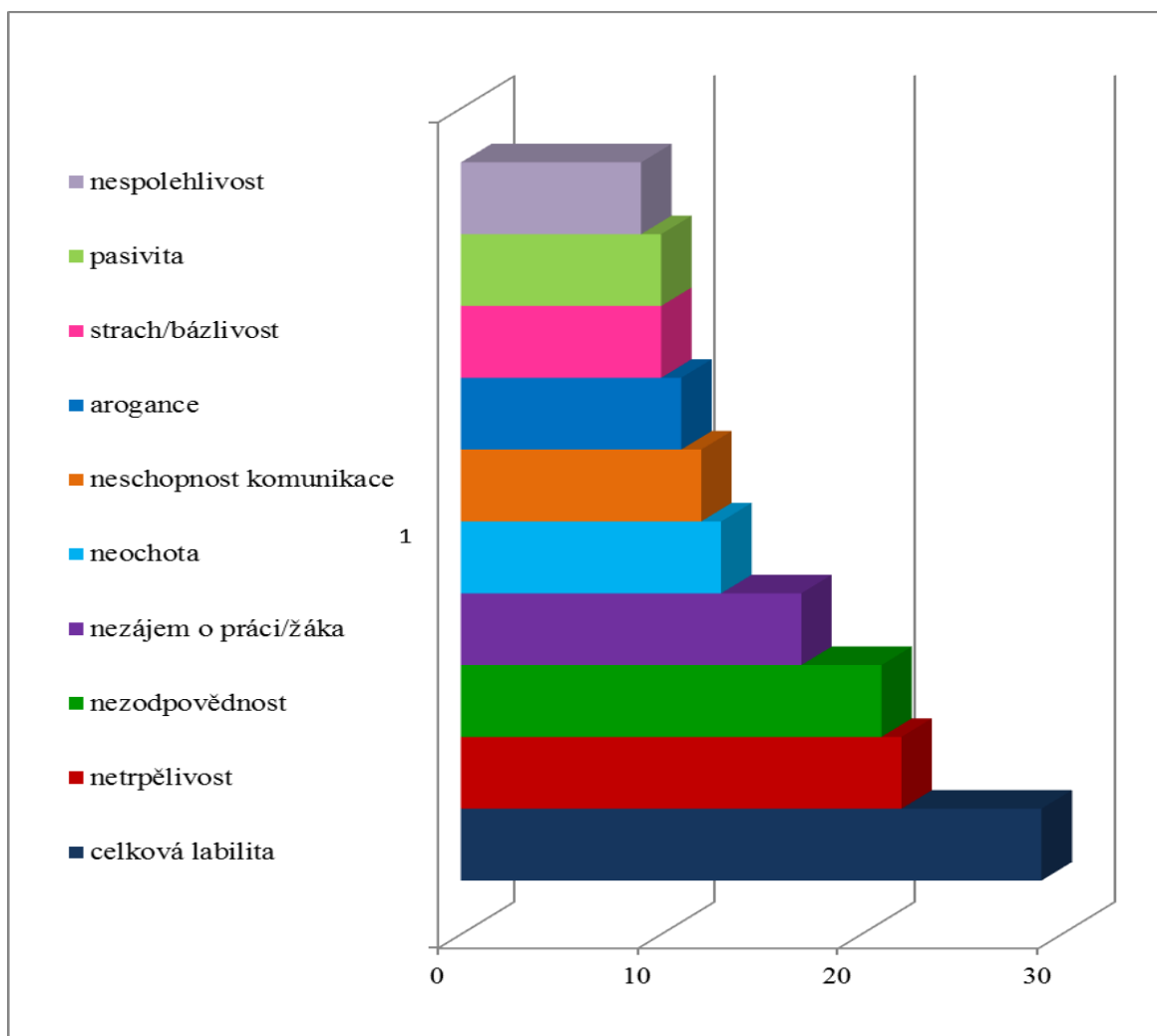

Graf IX: Vlastnosti sociálního pedagoga důležité pro výkon profese v ZŠ

Vyhodnocení: Tato otevřená otázka byla změřena na vlastnosti sociálního pedagoga a jejich důležitost pro výkon profese v ZŠ. Za nejdůležitější vlastnosti respondenti uvedli trpělivost a empatii, následovala odolnost, zodpovědnost, schopnost komunikace a odbornost. Méně častými vlastnostmi byly: spolehlivost, schopnost spolupráce, profesionalita a důslednost. Mezi další zmíněné vlastnosti zařadili respondenti např. schopnost naslouchat, pomáhat a řešit problémy, laskavost, citlivost, poctivost, loajalitu, upřímnost či nadšení.

Otázka č. 11: Uved'te 3 osobnostní vlastnosti sociálního pedagoga nevhodné pro výkon profese v ZŠ.

Cílem otázky byly zjistit nejméně vhodné vlastnosti sociálního pedagoga, které nedovolují kvalitní pracovní výkon.

Graf X: Vlastnosti sociálního pedagoga nevhodné pro výkon profese v ZŠ

Vyhodnocení: Cílem této otevřené otázky bylo zjistit, které vlastnosti sociálního pedagoga jsou pro práci v ZŠ naopak nevhodné. Respondenti jako nežádoucí vlastnosti označili nejčastěji celkovou labilitu, netrpělivost, nezodpovědnost, nezájem o samotnou práci či žáka a dále pak neochotu. Rovněž za nevhodné považují neschopnost komunikovat, aroganci, strach či pasivitu a nespolehlivost. Méně častými vlastnostmi byly zmíněny např. neshášenlivost, uzavřenost, nerozhodnost nebo také nepoctivost, nedůslednost a nepoctivost či výbušnost.

6 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Následující kapitola je zaměřena na shrnutí výsledků výzkumného šetření, jejich interpretaci a vyvození závěrů. Kvantitativní výzkum, jehož hlavním cílem bylo zjistit názory ředitelů na možnosti uplatnění sociálního pedagoga v ZŠ, probíhal formou dotazníkového šetření a vzhledem k požadavku získat odpovědi respondentů napříč celou Českou republikou, se jevila možnost umístění dotazníku na internetových stránkách www.surveymonkey.com jako nejvhodnější. Následně obdrželi ředitelé vybraných základních škol odkaz s přihlašovacími údaji k anonymnímu vyplnění dotazníků.

Samotný dotazník obsahoval jedenáct otázek a byl koncipován následovně: v úvodní části byli respondenti seznámeni s tématem a účelem dotazníku a zároveň požádáni o spolupráci a podílení se tak na výsledcích bakalářské práce. Hlavní část dotazníku obsahovala vhodně položené otázky ke zkoumanému problému. Některé otázky byly uzavřené a respondenti tak zvolili jednu z předkládaných odpovědí. Dotazník rovněž obsahoval otevřené otázky, na které respondent odpovídal dle svého uvážení a přesvědčení nebo na základě svých vlastních zkušeností.

Na začátku samotného výzkumu byly stanoveny tyto konkrétní cíle: zjistit jaké činnosti by měl sociální pedagog v ZŠ vykonávat, zjistit možný rozsah kompetencí sociálního pedagoga v ZŠ, definovat požadavky, které ředitelé ZŠ vyžadují na pozici sociálního pedagoga, zjistit představy ředitelů o možnostech uplatnění sociálního pedagoga v ZŠ. Na základě těchto dílčích cílů byly položeny konkrétní otázky, na které jsme hledali odpovědi.

Do vyplňování dotazníků se celkově zapojilo 112 respondentů (ředitelů základních škol) napříč Českou republikou. Z tohoto počtu však pouze necelá třetina respondentů zaměstnává v základní škole právě absolventa oboru sociální pedagogika. Co se týká otázky možnosti pracovního uplatnění absolventa tohoto oboru, tady respondenti uvedli docela široký výčet pracovních pozic, na nichž by se, podle jejich názoru, mohl absolvent sociální pedagogiky uplatnit. Vzhledem k nedořešenému legislativnímu zařazení sociálního pedagoga ředitelé základních škol nejčastěji uváděli pozice asistenta pedagoga, vychovatele, výchovného poradce a pedagoga volného času. Další zmíněné možné pracovní pozice vycházely z vlastních zkušeností respondentů, kteří absolventa sociální pedagogiky ve školách zaměstnávají například jako člena školního poradenského pracoviště, či asistenta pedagoga.

Tímto výčtem byl splněn dílčí výzkumný cíl - **Zjistit představy ředitelů o možnostech uplatnění sociálního pedagoga v ZŠ.**

S možnými pracovními pozicemi úzce souvisí konkrétní činnosti, na něž by se měla práce sociálního pedagoga v ZŠ zaměřovat. Na tyto činnosti byla v dotazníku zaměřena další otázka. Nejčtenější činnost, celkem 49 respondentů, byla práce se žáky se znevýhodněním, jedna pětina respondentů uvedla, že činnost sociálního pedagoga má být zaměřena na práci se žáky ve volném čase a třetí nejčtenější odpovědí byla poradenská činnost. Z toho tedy vyplývá, že práce sociálního pedagoga je vnímána jako pomáhající profese velmi silně. Naopak, možná trochu překvapivě, pouze dva dotazovaní se domnívají, že se náplň práce sociálního pedagoga má zaměřovat především na spolupráci s jinými odborníky. Zjištěním pracovní náplně sociálního pedagoga v ZŠ byl splněn dílčí cíl - **Stanovit jaké činnosti by měl sociální pedagog v ZŠ vykonávat.**

Dalším výzkumným cílem bylo **definovat požadavky, které ředitelé ZŠ vyžadují na pozici sociálního pedagoga.** Tady se opíráme o zjištěné výsledky otázek zaměřených na požadované vzdělání, dovednosti, schopnosti a vlastnosti důležité i ty nevhodné pro výkon profese. Co se týká dosaženého vzdělání potřebného pro práci sociálního pedagoga v ZŠ, lze tvrdit, že mezi názory respondentů existuje statisticky významný rozdíl, jak jsme zjistili pomocí testu dobré shody chí-kvadrátu. Přestože shodně téměř tři čtvrtiny respondentů je přesvědčeno o důležitosti dosažení vysokoškolského vzdělání, 67 dotazovaných (60%) pokládá za dostačující vysokoškolské vzdělání bakalářského stupně. Avšak 23 dotazovaných (21%) jako dostačující dosažené vzdělání vyšší odborné vzdělání. Dále pro 16 respondentů je nutností vysokoškolské vzdělání magisterského stupně a 6 respondentů uvedlo, že stačí středoškolské vzdělání zakončené maturitní zkouškou.

Důležitost konkrétních požadavků na sociálního pedagoga v ZŠ zaznamenávali respondenti do tabulky v následující otázce. Jako velmi důležitou a důležitou vnímají respondenti shodně předchozí praxi a znalost legislativy pro výkon své profese. Polovina dotazovaných označila také kancelářskou práci za spíše důležitou. Shoda ve vnímání důležitosti nastala u znalosti cizího jazyka, který polovina respondentů vnímá jako důležitou a stejný počet respondentů za nedůležitou. Jako spíše nedůležitý nebo nedůležitý shledávají respondenti pro výkon profese sociálního pedagoga v ZŠ řidičské oprávnění.

Stejně takto měli respondenti označovat míru důležitosti u předložených dovedností a schopností, dalším cílem bylo **zjistit možný rozsah kompetencí sociálního pedagoga v ZŠ**. Názory respondentů byly většinou shodné a veškeré předložené schopnosti a dovednosti označili buď jako velmi důležité nebo spíše důležité. Jako velmi důležitou vnímají psychickou odolnost, komunikační dovednosti, následuje zodpovědnost, morálka a etika, dále aktivní přístup k práci, empatie a trpělivost. Za spíše důležité považují například schopnost vedení dokumentace, otevřenost sociálního pedagoga a upřímnost. Co se týká kompetencí, je dle odpovědí respondentů velmi důležitá pro práci sociálního pedagoga kompetence preventivní a poradenské a naopak za spíše nedůležité nejčastěji považují kompetence manažerské.

Přestože předchozí otázka obsahovala dlouhý výčet dovedností a schopností, mohli jej někteří respondenti považovat za nedostačující, a proto, abychom zjistili veškeré možné požadavky kladené na sociálního pedagoga, je v následující otevřené otázce nabídnuta možnost dotazovaným vyjádřit se nad rámec možností předchozí otázky. Většina respondentů však žádné další požadavky nezmínila. Avšak ve 12 případech byl uveden navíc požadavek na znalost žáků a jejich prostředí a požadavek umění pracovat s dětmi. Z čehož vyplývá, že v práci sociálního pedagoga je velice důležitá oblast vztahů, vzájemného porozumění a komunikace. Zajímavostí také bylo, že v jednom případě dotazovaný uvedl požadavek vzhledu sociálního pedagoga.

Poslední dvě otevřené otázky byly změřeny na vlastnosti sociálního pedagoga a jejich důležitost nebo naopak nevhodnost pro výkon profese v ZŠ. Mezi tři nejdůležitější vlastnosti, které jsou vhodné a žádané pro výkon profese sociálního pedagoga, respondenti uvedli trpělivost, empatii a odolnost, následovala zodpovědnost, schopnost komunikace a odbornost. Naopak respondenti jako tři nežádoucí vlastnosti označili celkovou labilitu, netrpělivost, nezodpovědnost a nezájem o samotnou práci či žáka. Rovněž za nevhodné považují neschopnost komunikovat, aroganci, strach, pasivitu a nespolehlivost.

V čem respondenti vidí přínos práce sociálního pedagoga a za jak důležitou tuto profesi mají, na zjištění těchto odpovědí se zaměřily otázky 8 a 9.

Většina respondentů (90 dotazovaných) považuje práci sociálního pedagoga v ZŠ za velmi důležitou nebo důležitou. Pouze dva dotazovaní si myslí, že práce sociálního pedagoga v ZŠ důležitá není a dokonce 20 dotazovaných na tuto otázku nemá názor. Důvodem této

odpovědi může být především žádná vlastní zkušenost se zaměstnáváním sociálního pedagoga ve škole, k čemuž se přiznalo 8 dotazovaných, kteří tak nedokázali odpovědět na otázku, v čem vidí přínos sociálního pedagoga v ZŠ. Naopak respondenti, kteří zkušenosti s prací sociálního pedagoga ve škole mají, nejčastěji jejich přínos spatřují v práci se žáky se znevýhodněním, zdravotním postižením či se žáky s poruchami chování. Respondenti se dále shodují, že činnost sociálního pedagoga má být zaměřena na prevenci sociálněpatologických jevů a na komunikaci se zainteresovanými stranami. Další důležité činnosti sociálního pedagoga spatřují respondenti v poradenské činnosti a v inkluzivním vzdělávání. Z toho tedy vyplývá, že práce sociálního pedagoga je vnímána jako pomáhající profese velmi silně. Mezi pozitivní názory na práci sociálního pedagoga řadí respondenti jejich poradenskou činnost a plánování volnočasových aktivit, tedy především činnosti, na které v rámci výchovně-vzdělávacího procesu v základních školách není dán ostatním zaměstnancům dostatečný čas ani prostor. Naopak, možná trochu překvapivě, dva dotazovaní uvedli, že sociální pedagog ve škole nemá uplatnění a deset respondentů nevedlo žádnou činnost, jelikož s tímto nemají vlastní zkušenost.

6.1 Diskuse a doporučení pro praxi

Vzhledem k vývoji české společnosti, který sebou přináší neustále nově vznikající problémy v oblasti vztahů mezi samotnými žáky, žáky a pedagogy a také mezi rodinou a školou, a slábnoucí výchovnou rolí rodiny, je stále silněji pocíťována potřeba odborníků, kteří se zaměří na řešení výchovných problémů (šikana, rasové předsudky, užívání návykových látek, gambling, atd.). Ve školách tak roste potřeba řešit problémy, které negativně ovlivňují výchovně vzdělávací proces a samotný vztah mezi rodinou a školou, jejichž příčiny jsou často sociálního charakteru. K řešení těchto problémů je zapotřebí využívat specifických postupů a metod zaměřených na práci s jedincem - žákem, učitelem, rodičem. A právě sociální pedagog by mohl být přínosem především v oblasti prevence sociálně nepříznivých jevů a ke zlepšení celkového klimatu na základních školách.

Hlavní doporučení směřuje k legislativnímu zařazení sociálního pedagoga mezi pedagogické profese a vytvořit jakýsi standard této profese pro posílení výchovné a socializační stránky vzdělávacího procesu v základních školách, což by mohlo vést k lepším výsledkům vzdělávání.

Česká republika je kritizována Výborem OSN pro práva dítěte a Evropským soudem pro lidská práva za nedostatečnou schopnost poskytovat služby, které by řešily problémy dětí a dospívajících. Zatímco v České republice se stále diskutuje o profesním uplatnění sociálního pedagoga a jeho legislativním zakotvení, v mnoha zemích je tato pozice ve školách samozřejmostí a řeší se spíše otázka zlepšování postavení sociálního pedagoga s ohledem na vývoj společnosti a její potřeby. Pozice sociálního pedagoga je uváděna jako jedno z opatření ve Strategii boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011–2015 a je chápána jako vyrovnávací opatření pro znevýhodněné žáky a skupiny žáků, nebo jako opatření na zvýšení inkluzivity škol. (www.socialni-zaclenovani.cz)

Situace v zahraničí k dané problematice je následující: U našich sousedů na Slovensku je profese sociálního pedagoga upravena zákonem o výchově a vzdělávání č. 245/2008 a odborné činnosti sociálního pedagoga konkretizuje zákon č. 317/2009 Z. z. o pedagogických pracovnících a odborných pracovnících. Ze zahraničních autorů uveďme například Słomu (2001, s. 44), který se zabývá pozicí sociálního pedagoga (pedagog szkolny) v polských školách. Tuto pozici představuje jako stabilní a vyvíjející se v souladu s potřebami polské společnosti. Pozice sociálního pedagoga v ruských školách je také samozřejmostí. V případě potřeby působí ve školách i několik sociálních pedagogů a jsou posíleny kompetence sociální práce ve vztahu k problémovému dítěti, kdy dokonce tento pracovník může docházet přímo do rodiny a vést individuální terapii. Například na Ukrajině je pozice sociálního pedagoga ve škole regulována legislativou, která přímo udává povinnost škole zaměstnat v pedagogickém sboru psychologa nebo sociálního pedagoga. Kyriacou, anglický odborník na školní sociální práci, realizuje početné srovnávací výzkumy zkušeností na základních školách v Norsku a Anglii

Dále budeme vycházet z výsledků provedeného dotazníkového šetření a na jejich základě navrhneme doporučení, která mohou být v praxi přínosem.

Hlavním výzkumným cílem našeho šetření bylo zjistit názory ředitelů na možnosti uplatnění sociálního pedagoga v ZŠ a konkrétně jsme se zaměřili na požadavky, které ředitelé ZŠ vyžadují na pozici sociálního pedagoga, činnosti, které by měl sociální pedagog v ZŠ vykonávat a rozsah jeho kompetencí.

Zjištěné poznatky mohou využít ředitelé ZŠ při zaměstnávání absolventů oboru sociální pedagogika na možných pozicích v základní škole, a stejně tak mohou být využity již při

samotném studiu, kdy pro budoucí úspěšný výkon každé profese je důležité propojení požadavků praxe se vzdělávacími institucemi, a tak na základě těchto poznatků a požadavků ředitelů by měl být upraven i vzdělávací program oboru Sociální pedagogika.

6.1.1 Profesiogram sociálního pedagoga v ZŠ

Sociální pedagog v ZŠ	
Vzdělání sociálního pedagoga	- vysokoškolské (Bc., Mgr.) - vyšší odborné - předpokládaná praxe
Ředitelé nemají zájem o pozici sociálního pedagoga jako svébytné osobnosti.	Nejčastější uplatnění absolventa sociální pedagogiky na pozicích: - asistent pedagoga - vychovatel - výchovný poradce
Činnosti sociálního pedagoga	- práce se žáky se znevýhodněním - práce se žáky ve volném čase - poradenská činnost - terénní práce (návštěvy rodin)
Požadavky na sociálního pedagoga	- znalost legislativy - uživatelská znalost PC - základy cizího jazyka - zájem o práci
Dovednosti sociálního pedagoga	- umění pracovat s dětmi - komunikace (dítě, dospělý)
Schopnosti sociálního pedagoga	- spolupráce - zvládání problémových situací - sebekontrola
Kompetence sociálního pedagoga	- preventivní - poradenská - výchovně-vzdělávací

Charakterové vlastnosti sociálního pedagoga	- trpělivost- psychická odolnost- empatie- zodpovědnost- spolehlivost- důslednost

Tabulka V: Profesiogram sociálního pedagoga v ZŠ

ZÁVĚR

Zpracovaná bakalářská práce se zabývá problematikou profesiogramu sociálního pedagoga v základní škole se zaměřením na jeho pracovní činnosti, dovednosti, schopnosti, vlastnosti a kompetence.

Samotná práce je rozdělena do dvou částí. Teoretická část je zaměřena na objasnění základních pojmů, které s daným tématem souvisí. Seznámili jsme s metodou profesiografie, která se zabývá právě analýzou pracovních činností, a zaměřili jsme se na rozbor činností sociálního pedagoga. V následující kapitole jsme představili pojem „sociální pedagog“ jako jednu z pomáhajících profesí, která však není ukotvena legislativně a i přes tento nedostatek můžeme tvrdit, že absolventi oboru sociální pedagogika mají široké uplatnění v různých profesích, které obsahují činnosti mající povahu výchovnou, poradenskou a socializační. Zaměřili jsme se jak na osobnostní, tak na profesní kompetence sociálního pedagoga, dále pak na výčet obecných dovedností, které jsou základem pro výkon profese. Zvládnutí všech těchto kompetencí a dovedností je však celoživotní záležitostí.

Další kapitola seznamuje s fungováním systému vzdělávání v ČR a především pak v základních školách. Nastínili jsme možné pracovní pozice, na nichž se právě absolvent sociální pedagogiky může uplatnit, avšak za předpokladu vyhovujícího prostoru a zázemí pro jeho činnosti.

Na základě získaných teoretických poznatků z odborné literatury byl proveden kvantitativní výzkum, s jehož výsledky seznamuje praktická část práce. Účelem dotazníkového šetření bylo zjistit názory ředitelů na možnosti uplatnění sociálního pedagoga v základních školách. Z výsledků vyplývá, že pouze jedna třetina respondentů má vlastní zkušenosti se zaměstnáváním absolventa sociální pedagogiky a celkově se představy o konkrétních činnostech takového zaměstnance liší. Stejně tak nenastala shoda v názoru na potřebné dosažené vzdělání, kompetence i dovednosti a schopnosti sociálního pedagoga. I přes lišící se názory dotazovaných, považuje většina práci sociálního pedagoga za důležitou.

Poslední část práce je věnována doporučením, která tak mohou napomoci v praxi. Hlavní doporučení směřuje k legislativnímu zařazení sociálního pedagoga mezi pedagogické profese a vytvoření standardu sociálního pedagoga pro posílení vzdělávacího procesu v základních školách.

Proto je v ČR nutností nadále se zabývat tématem profese sociálního pedagoga, legislativně zakotvit pojem a vymezit jasné požadavky pro výkon dané profese, konkrétní povinnosti a sociálně pedagogické instrumenty zaměřené na usměrňování problémů v oblasti mezilidských vztahů a posílení výchovné role ve společnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 2005. ISBN 80-89236-006.
- [2] BYARS, LLOYD L a LESLIE W RUE. *Humanresource management*. 7th ed. 2004. Dostupné z: <https://tsnghia.files.wordpress.com/2010/11/ebook-of-hrm-byars-rue-7e.pdf>
- [3] DRAPELA, Victor. *Přehled teorií osobnosti*. 5. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-505-9.
- [4] HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.
- [5] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [6] JŮVA, Vladimír et al.: *Základy pedagogiky, pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-85931-95-8.
- [7] KAPLÁNEK, Michal. *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0450-3.
- [8] KOHOUTEK, Rudolf. *Úvod do psychologie – psychologie osobnosti a zdraví žáka*. Brno: MU Brno, 2006. ISBN 80-210-4077-7.
- [9] KOHOUTEK, Rudolf a JAROSLAV ŠTĚPANÍK. *Psychologie práce a řízení*. Brno: CERM, 2000. ISBN 80-214-1552-5.
- [10] KOUBEK, Ladislav. *Praktická psychologie pro manažery a personalisty* Brno: Motiv Press, 2014. ISBN 978-80-87981-12-2.
- [11] KRAUS, Blahoslav a VĚRA POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- [12] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7376-383-3.
- [13] KYRIACOU, Chris. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. 2. vyd. Překlad Dominik Dvořák, Milan Koldinský. Praha: Portál, 2004, 155 s. ISBN 80-717-8965-8.

- [14] MUSIL, Roman. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. Praha: Informativum, 2014. ISBN 978-80-7333-107-8.
- [15] PALÁN, Zdeněk. *Lidské zdroje: výkladový slovník: výchova, vzdělávání, péče, řízení*. Praha: Academia, 2002. ISBN 8020009507.
- [16] PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.
- [17] PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ A. *Pedagogika volného času. Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 2. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-569-5.
- [18] PAUKNEROVÁ, Daniela. *Psychologie pro ekonomy a manažery*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1706-9.
- [19] PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1499-3.
- [20] PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80247-3470-5.
- [21] PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. ISBN 978-80-247-3960-1.
- [22] PRŮCHA, Jan. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.
- [23] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807-3674-168.
- [24] SLOMA, M. *Nowa rola pedagoga szkolnego*. Edukacja i Dialog 6, 2001.
- [25] SVOBODOVÁ, Dagmar. *Profesní poradenství – vybrané kapitoly*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2015. ISBN 978-80-247-5092-7.
- [26] ŠMAHELOVÁ, B., SVOBODOVÁ, J. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. Brno: MSD s.r.o., 2007. ISBN 978-80-86633-81-7.
- [27] ŠTIKAR Jiří a kol. *Psychologie ve světě práce*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0448-5.

- [28] THOMSON, Rosemary. *Řízení lidí: Managing people*. Praha: ASPI, 2007. ISBN 978-80-7357-267-9.
- [29] VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0841-3.
- [30] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2153-1.
- [31] VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Být učitelem. Co by měl učitel vědět o své profesi*. Texty pro distanční studium. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. 2002. ISBN 80-7290-077-3.
- [32] UZLOVÁ, Iva. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-764-0.
- [33] VRONSKÝ, Jiří. *Profesiografie a její praktické využití při řízení lidských zdrojů v organizaci*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-747-6.
- [34] WALTEROVÁ, Eliška, a kol. *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti*. Brno: PAIDO, 2004. ISBN 80-7315-083-2.

Elektronické zdroje:

- [35] MŠMT. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice - Bílá kniha, 2001*. [online] © 2013 [cit. 2015-10-11]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/odbor_30/Jakub/bilakniha.pdf
- [36] ČESKO, 2004a. Zákon č. 563/2004 Sb., *O pedagogických pracovnících*. In: Sbírkka zákonů. [online] © 2013 - 2015 [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-opedagogickych-pracovnicich-k-1-lednu>
- [37] ČESKO, 2004b. Zákon č. 561/2004 Sb., *Školský zákon*. In: Sbírkka zákonů. 2. 9. 2008. [online] © 2013 [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/uplne-zneni-zakona-c-561-2004-sb>

- [38] NÁRODNÍ SOUSTAVA POVOLÁNÍ. *Katalog povolání*. [online] © 2015 [cit. 2015-29-11]. Dostupné z: http://katalog.nsp.cz/poziceOdbornySmer.aspx?kod_smeru=11
- [39] NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] © 2013 [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/318/>
- [40] MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020*. [online] © 2013 [cit. 2015-10-11]. Dostupné z: http://vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie/dz-rgs-2015-2020.pdf

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dál
cit.	citováno
č.	číslo
ČR	Česká republika
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
např.	například
odst.	odstavec
popř.	popřípadě
resp.	respektive
s.	strana
sb.	sbírka
SP	Sociální pedagog
Vyd.	vydání
tj.	to je/jsou
tzv.	tak zvaný
ZŠ	základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Graf I: Zaměstnanost absolventa oboru sociální pedagogika v ZŠ.....	41
Graf II: Možné pracovní pozice sociálního pedagoga v ZŠ.....	42
Graf III: Činnosti sociálního pedagoga v ZŠ	44
Graf IV: Požadované vzdělání sociálního pedagoga v ZŠ.....	45
Graf V: Požadavky na sociálního pedagoga v ZŠ.....	46
Graf VI: Míra důležitosti dovedností a schopností sociálního pedagoga v ZŠ.....	47
Graf VII: Další požadavky na kompetence a dovednosti sociálního pedagoga v ZŠ	49
Graf VIII: Míra důležitosti práce sociálního pedagoga v ZŠ	50
Graf IX: Vlastnosti sociálního pedagoga důležité pro výkon profese v ZŠ.....	53
Graf X: Vlastnosti sociálního pedagoga nevhodné pro výkon profese v ZŠ	54

SEZNAM TABULEK

Tabulka I: Činnosti sociálního pedagoga.....	43
Tabulka II: Požadované vzdělání sociálního pedagoga	45
Tabulka III: Míra důležitosti práce sociálního pedagoga.....	50
Tabulka IV: Přínosné činnosti sociálního pedagoga v ZŠ	51

SEZNAM PŘÍLOH

PI: DOTAZNÍK

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dobrý den,

jsem studentkou Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně - obor Sociální pedagogika. V bakalářské práci se zabývám profesiogramem sociálního pedagoga v základních školách. Proto bych Vás chtěla požádat o vyplnění dotazníku, který je zcela anonymní a Vámi uvedené údaje budou sloužit pouze pro potřeby bakalářské práce.

Předem Vám děkuji za ochotu a Váš čas.

Zoja Petříková

1. Zaměstnáváte ve škole absolventa oboru sociální pedagogika?

- ANO, na pozici
- NE

2. Na jakých pracovních pozicích může být podle Vás sociální pedagog zaměstnán ve Vaší škole?

.....

3. Na které činnosti by se podle Vás měla zaměřovat práce sociálního pedagoga v ZŠ?

- výchovně vzdělávací činnost
- práce se žáky ve volném čase
- práce se žáky se znevýhodněním
- poradenská činnost
- komunikace s rodiči
- spolupráce s jinými odborníky
- terénní práce, návštěvy rodin
- jiné.....

4. Jaké dosažené vzdělání by sociální pedagog v ZŠ měl splňovat?

- středoškolské s maturitou
- vyšší odborné vzdělání
- vysokoškolské (ukončené bakalářským titulem)
- vysokoškolské (ukončené magisterským titulem)
- jiné, uveďte.....

5. Jaké požadavky by měl sociální pedagog ve Vaší škole splňovat?

	Velmi důležité	Spíše důležité	Spíše nedůležité	Nedůležité	Nevím
Předchozí praxe					
Kancelářská práce na PC					
Legislativní					
ŘP					
Znalost alespoň 1 cizího jazyka					

6. Jaké dovednosti a schopnosti by měl sociální pedagog ve Vaší škole splňovat?

Na vyobrazené škále, prosím, označte důležitost dané kompetence pro výkon profese ve Vašem zařízení.

	Velmi důležité	Spíše důležité	Spíše nedůležité	Nedůležité	Nevím
Zodpovědnost					
Aktivní přístup k práci					
Důvěryhodnost					
Komunikační dovednosti					
Empatie					
Upřímnost					
Didaktické dovednosti					
Schopnost plánování výuky					
Respektovat potřeby žáků					
Ochota učit se novým věcem					

Ochota používat inovativní vých. metody					
Odbornost					
Trpělivost					
Vlídnost					
Úcta k žákovi					
Sebekontrola					
Morálka a etika					
Psychická odolnost					
Fyzická zdatnost					
Sebereflexe					
Otevřenost					
Vedení dokumentace					
Kreativní myšlení					
Umění pomáhat druhým					
Řešení problémů					
Spolupráce					
Výchovně-vzdělávací kompetence					
Kompetence převýchovy					
Poradenská kompetence					
Preventivní kompetence					
Manažerské kompetence					

7. Jaké jsou další požadavky na kompetence a dovednosti sociálního pedagoga?

.....

8. Práci sociálního pedagoga v ZŠ považujete za:

- nemám názor
- nedůležitou
- důležitou
- velmi důležitou

Pokud práci sociálního pedagoga považujete za velmi důležitou, uveďte proč.

.....

9. V čem vidíte přínos sociálního pedagoga v ZŠ?

.....

10. Uveďte 3 osobnostní vlastnosti sociálního pedagoga důležité pro výkon profese v ZŠ.

-
-
-

11. Uveďte 3 osobnostní vlastnosti sociálního pedagoga nevhodné pro výkon profese v ZŠ.

-
-
-

Děkuji za spolupráci.